

**REŞİT BEHBUDOV'UN AZERBAYCAN OPERASI
VE FİLM MÜZİKLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fidan HUSEYNOVA

Eskişehir 2025

**REŞİT BEHBUDOV'UN AZERBAYCAN OPERASI VE
FİLM MÜZİKLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Fidan HUSEYNOVA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Opera Sanat Dalı

Danışman: Prof. Arman ARTAÇ

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temmuz 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fidan HUSEYNOVA'nın REŞİT BEHBUDOVUN AZERBAYCAN OPERASI VE FİLM MÜZİKLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ başlıklı çalışması 02.07.2025 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca Ana Sanat dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvan Adı Soyadı

İmza

Üye

: Prof. Arman ARTAÇ

Üye

: Doç. Dilara ÇELİK

Üye

: Doç. Dr. Kadir VERİM

.....

Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

İmza

Fidan HUSEYNOVA

ÜRETKEN YAPAY ZEKA KULLANIM BEYANI

02/07/2025

Bu tezi hazırlarken ChatGPT ve Deep Seek üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
(İmza)

Fidan HUSEYNOVA

ÖZET

REŞİT BEHBUDOV’UN AZERBAYCAN OPERASI VE FİLM MÜZİKLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Fidan HUSEYNOVA

Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı

Opera Sanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz 2025

Danışman: Prof. Arman ARTAÇ

Reşit Behbudov, büyüleyici sesi ve çok yönlü sanatıyla Azerbaycan Operası ve müziğinde önemli bir iz bırakmıştır. Operada şarkıcı olarak başarılarının yanı sıra film müziklerindeki etkisi de büyüktür. Behbudov, hem opera hem halk müziği hem de popüler sahne performanslarında etkileyici bir vokal tarzı geliştirmiştir. Azerbaycan’ın ulusal müzik repertuvarını uluslararası sahnelere taşımış ve kendi icra tarzını yaratmıştır. Bu çalışmada Behbudov’un hayatı, vokal özellikleri ve Azerbaycan sanatındaki rolünü incelenecek ve onun Azerbaycan operası, halk müziği ve film müziklerine yaptığı katkılar değerlendirilecektir. Behbudov, hem güçlü vokal yetenekleri hem de oyunculuk performansı ile Azerbaycan sanatını uluslararası düzeyde tanıtmış ve sanat tarihine katkılar sağlamıştır. Ses tınısı ve özgün icra tarzıyla dünyada geniş bir etki yaratmıştır. Onun bariton ve tenor ses özelliklerini bir araya getiren eşsiz vokal tarzı hem geleneksel Azerbaycan müziği hem de Batı müziği unsurlarını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Reşit Behbudov, Azerbaycan Operası, film müzikleri, vokal tınısı, şarkıcılık

ABSTRACT

ANALYSIS OF RASHID BEHBUDOV'S INFLUENCE ON AZERBAIJANI OPERA AND FILM MUSIC

Fidan HUSEYNOVA

Department of Performing Arts

Opera Department

Anadolu University, Graduate Education Institute, July 2025

Supervisor: Prof. Arman ARTAÇ

Rashid Behbudov, with his captivating voice and versatile artistry, has left a significant mark on Azerbaijani opera and music. In addition to his success as a singer in opera, his influence on film music is also remarkable. Behbudov developed an impressive vocal style that encompassed opera, folk music, and popular stage performances. He brought Azerbaijan's national music repertoire to international stages and created his own unique performance style.

In this study, Behbudov's life, vocal characteristics and his role in Azerbaijani art will be analyzed and his contributions to Azerbaijani opera, folk music and film music will be evaluated. Behbudov introduced Azerbaijani art to the international stage with his powerful vocal talents and acting performances, making notable contributions to art history. With his distinctive timbre and unique performance style, he created a profound global impact. His exceptional vocal style, which combined baritone and tenor qualities, incorporates elements of both traditional Azerbaijani music and Western music.

Keywords: Rashid Behbudov, Azerbaijani Opera, film music, vocal timbre, singing.

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	iii
ÜRETKEN YAPAY ZEKA KULLANIM BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ.....	1
1. REŞİT BEHBUDOV’UN HAYATI VE YARATICILIK SÜRECİ.....	3
1.1. Reşit Behbudov’un Hayatı.....	3
1.2. Reşit Behbudov’un Registeri, Vokal Tarzı ve Vokal Özellikleri	6
2. REŞİT BEHBUDOV’UN MAHNI TİYATROSU	10
2.1. Mahnı Tiyatrosu’nun Doğuşu ve Gelişimi	10
2.2. Reşit Behbudov’un Sanatsal Mirası ve Mahnı Tiyatrosu’nun Önemi	16
2.3. Mahnı Tiyatrosu’nun Uluslararası Boyutu	17
2.4. Mahnı Tiyatrosu’nda Şarkının Dramatik Rolü	18
2.5. Reşit Behbudov’un Mahnı Tiyatrosuyla ilgili söyledikleri.....	21
2.6. Behbudov’un Sahneye Hazırlığı ve Mükemmeliyetçilği Üzerine Felsefesi	24
2.7. Genç Sanatçılara Verdiği Destek ve “İstidad”a (Yeteneğe) Bakış Açısı .	25
2.8. Bir Kültürel Elçi Olarak Raşid Behbudov	26
2.9. Reşit Behbudov’un Müzikal Çok Yönlülüğü	26

2.10. Reşit Behbudov’un Sanatsal Mirası ve Kimliği.....	27
2.11. Reşit Behbudov’un Şarkıcılık ve Oyunculuğu Birleştirmesi.....	31
3. REŞİT BEHBUDOV’UN SANAT KARIYERİ VE OPERA İLE TANIŞMASI	32
3.1. Behbudov’un Opera İcrasında Mugam, Arya Yorumu ve Teknikleri....	33
4. AZERBAYCAN SAHNE SANATLARINDA ARŞIN MAL ALAN VE SEVİL OPERASI.....	35
4.1. “Asgar” Karakteri ve Yorumu	37
4.2. “Arşın Mal Alan” Filminin Başarısı ve Behbudov’un Katkısı.....	38
4.3. Fikret Amirov ve Sevil Operası.....	38
4.4. Sevil Operasında Balas’ın Aryaları, Teknik Zorlukları ve Dramatik Gelişimi, Behbudov’un Performansı.	43
4.5. Sevil Operasında Balas’ın Aryalarındaki Müzikal Portre, Behbudov’un Kullandığı Vokal Tekniği ve Sahne Performansı.....	46
5. AZERBAYCAN MÜZİKLİ FİLMLERİNDE REŞİT BEHBUDOV’UN YERİ VE SANATSAL ETKİSİ.....	47
5.1. Azerbaycan Sinemasında Yeni Bir Dönem, “Bahtiyar” Filmi.....	49
5.2. Reşit Behbudov’un Müzikal ve Sinematik Kimliğinin Bahtiyar Filmine Etkisi, Dramatik Fonksiyonu	51
KAYNAKÇA	59
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1. <i>Raşid Behbudov'un babası Mejid Behbudov.</i>	3
Görsel 1.2. <i>Reşid Behbudov'un Ceyran Behbudova ve kızı Reşide Behbudova.</i>	4
Görsel 1.3. <i>Gürcü Klasik vokal okulunun kurucusu Reşid Behbudov'un vokal hocası David Andguladze.</i>	5
Görsel 1.1. <i>Ses registerlerinin piyanodaki karşılıkları</i>	9
Görsel 2.1. <i>Reşid Behbudov Mahnı Tiyatrosu</i>	12
Görsel 2.5. <i>Behbudov'un aldığı bazı ödüller.</i>	30
Görsel 4.1. <i>Raşid Behbudov'un Esger karakteri ve Gülçehre.</i>	35
Görsel 4.2. <i>Raşid Behbudov'un canlandırdığı Balaş karakteri.</i>	40
Görsel 5.1. <i>Bahtiyar filminden iki sahne</i>	52

GİRİŞ

Azerbaycan kültürü, müzik alanındaki zengin mirasıyla dünya çapında önemli bir yere sahiptir. Bu kültürel mirasın en önde gelen isimlerinden biri olan Reşit Behbudov, büyüleyici sesi ve olağanüstü sahne performanslarıyla Azerbaycan müzik tarihine damga vurmuştur. Behbudov, hem opera hem de film müzikleri alanında kendine özgü bir tarz geliştirerek, Azerbaycan'ın ulusal müziğini dünya sahnesine taşımış ve geniş kitlelere tanıtmıştır. Bu çalışmada, Reşit Behbudov'un Azerbaycan operasına ve film müziklerine olan etkisi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ayrıca Behbudov'un hayatı, müzik tarzı, vokal özellikleri ve sanatsal başarıları üzerinden, onun Azerbaycan kültürüne yaptığı katkılar incelenecektir. Behbudov, yalnızca bir sanatçı olarak değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın müzik kültürünü uluslararası alanda temsil eden bir elçi olarak da değerlendirilmiştir. Tezin amacı, Reşit Behbudov'un sanat hayatını, müzik anlayışını ve etkilerini detaylı bir şekilde analiz ederek onun Azerbaycan müzik kültüründeki yerini ortaya koymaktır. Ayrıca Behbudov'un eserleri ve performanslarının, opera ve film müzikleri üzerindeki izleri incelenerek, onun sanat dünyasındaki yenilikçi yaklaşımları vurgulanacaktır. Bu çalışma, hem Behbudov'un sanatsal mirasını gelecek nesillere aktarmayı amaçlamakta hem de Azerbaycan müziğinin tarihi gelişiminde onun rolünü detaylı bir şekilde ele almayı hedeflemektedir. Reşit Behbudov'un sanatı, yalnızca Azerbaycan için değil, aynı zamanda dünya müzik kültürü için de önemli bir ilham kaynağı olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Azerbaycan müzik tarihinde önemli bir yere sahip olan Reşit Behbudov'un sanat yaşamını, müzik kariyerini ve Azerbaycan operası ile film müziklerine yaptığı katkıları detaylı bir şekilde incelemektir. Reşit Behbudov, büyüleyici sesi ve sahne performanslarıyla yalnızca Azerbaycan'da değil, uluslararası platformlarda da büyük bir üne sahip olmuş bir sanatçıdır. Bu nedenle, Behbudov'un opera ve halk müziği arasındaki köprü niteliğindeki çalışmaları, müzik dünyasında özgün bir yer tutmaktadır. Çalışma Behbudov'un yaşamını ve eserlerini inceleyerek onun Azerbaycan müzik kültürüne olan etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Behbudov'un sanatsal kariyerindeki dönüm noktaları, ses teknikleri ve repertuvarındaki çeşitlilik üzerinden, onun müzik ve sanat dünyasındaki önemine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, Behbudov'un opera, halk müziği ve film müzikleri gibi farklı türlerdeki etkisi değerlendirilmiştir. Reşit Behbudov'un sanatı, Azerbaycan müzik kültürünün

uluslararası düzeyde tanıtılmasında büyük bir rol oynamıştır. Onun sanatsal mirasını incelemek, Azerbaycan müziği ile dünya müzik kültürü arasındaki ilişkiyi anlamak açısından da önemlidir. Bu çalışma, hem Behbudov'un sanatsal değerini daha iyi anlamayı hem de onun yarattığı etkileri yeni nesillere aktarmayı hedeflemektedir. Bu çalışma, Reşit Behbudov'un 1915 yılında Tiflis'te başlayıp 1989'da sona eren yaşamını ve sanat yolculuğunu kapsamaktadır. Sanatçının Azerbaycan operası, halk müziği ve film müzikleri üzerindeki etkileri, yaratıcı kariyerinin farklı dönemlerine göre ele alınmıştır. Çalışma, üç ana konuyu kapsamaktadır:

- Behbudov'un Yaşamı ve Sanat Hayatı: Çocukluk yıllarından başlayarak, eğitim süreci, sahneye çıkışı, uluslararası kariyeri ve sanat hayatındaki önemli dönüm noktaları.
- Vokal ve Performans Özellikleri: Behbudov'un ses teknikleri, vokal eğitimi ve sahne performanslarındaki özgün yönleri.
- Opera ve Film Müzikleri Üzerindeki Etkisi: Behbudov'un hem opera sahnesindeki hem de film müziklerindeki katkıları ile Azerbaycan müziğine kazandırdığı yenilikler.

Çalışma ayrıca, Behbudov'un Azerbaycan kültürüne olan katkılarını ve uluslararası alandaki etkisini değerlendirmektedir. Azerbaycan Devlet Şarkı Tiyatrosu'nun kuruluşundaki rolü ve bu tiyatro aracılığıyla Azerbaycan müzik kültürünü tanıtmaya misyonu da kapsam dâhilindedir. Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

1. REŞİT BEHBUDOV’UN HAYATI VE YARATICILIK SÜRECİ

1.1. Reşit Behbudov’un Hayatı

Reşit Behbudov, 14 Şubat 1915 tarihinde Tiflis’te, Karabağ hanlık ekolünün temsilcilerinden biri olan sanatçı Mejid Behbudov ve entelektüel bir kadın olan Fırza Vakılova’nın ailesinde dünyaya gelmiştir. Babası Mejid Behbudov (1877-1945), Azerbaycan halk müziği ve muğam icrası konusunda derin bir birikime sahipti. Şuşa’da aldığı müzik eğitimi, onun sanat kariyerinin temelini oluşturmuştur. Mejid Behbudov’un (Görsel 1.1) oğlu Reşid, babasının sanat birikiminden etkilenerek müzikle tanışmış ve bu ilhamla kendi sanat yolculuğuna başlamıştır (Babayeva, 2012, s.127).

Görsel 1.1. *Reşid Behbudov’un babası Mejid Behbudov.*

Annesi Fırza Abbasgulu Vakılova (1889-1933), Tiflis’te eğitimli bir kadın olarak kadın kulübü yöneticiliği yapmış, kız öğrencilere Fransızca ve Rusça dersleri vermiş, tiyatro sahnemelerinde aktif rol almıştır. Çocuklarına sanatı ve eğitimi aşılayan Fırza Hanım, Reşit Behbudov’un tiyatro ve müzik alanındaki gelişiminin en önemli destekçilerinden biri olmuştur. Reşit Behbudov, bir röportajında çocukluğuyla ilgili olarak, “Ülke bir

şarkıyla başladı. Önce annemin ninnilerinden, sonra babamın söylediği muğamlardan...” diyerek bu etkileri dile getirmiştir (Nesirova, 2017, s. 38). 1954 yılında Gürcistan’da tanıştığı Ceyran hanımla evlenen Behbudov’un 1965 yılında Reşide adında bir kızı olmuştur (Görsel 1.2.).

Görsel 1.2. *Reşid Behbudov’un Ceyran Behbudova ve kızı Reşide Behbudova.*

Kaynak: https://az.wikipedia.org/wiki/M%C9%99cid_Behbudov

Reşit Behbudov’un müziğe olan yatkınlığı, babası tarafından erken yaşta fark edilmiştir. Babasının rehberliğinde türkü ve muğam icrasını öğrenmiş, bireysel bir performans tarzı geliştirmeye başlamıştır. 1933 yılında ortaöğrenimini tamamlayan Behbudov, aynı yıl “Demiryolu teknik okulu”na girmiş; bu süreçte müzik tutkusunu sürdürerek konserlerde sahne almış ve Gürcistan’da “Big-Band” orkestrasını kurarak halk arasında büyük ilgi toplamıştır.

Reşid Behbudov’un müzik kariyerindeki önemli dönüm noktalarından biri, Gürcü klasik vokal okulunun kurucusu olan David Andguladze ile tanışmasıdır (Andguladze, 1970, s. 27). Andguladze, Behbudov’un opera sanatına yönelik ilgisini derinleştirmiş ve onu vokal performansın teknik detaylarıyla tanıştırmıştır (Görsel 1.3).

Görsel 1.3. *Gürcü Klasik vokal okulunun kurucusu Reşid Behbudov'un vokal hocası David Andguladze.*

Reşit Behbudov, Tiflis Konservatuarı'nda aldığı şan eğitimi ve Gürcistan Opera ve Bale Tiyatrosu'ndaki korodaki çalışmalarıyla vokal yeteneklerini daha da geliştirmiştir. İtalyan ve Rus vokal okullarının akademik temellerini öğrenmesi, onun sahne performanslarında güçlü bir altyapı oluşturmasını sağlamıştır (Şahverdiyev, 2000, s. 19).

1935 yılında Tiflis garnizonunun askeri topluluğunda solo şarkıcı olarak çalışmaya başlayan Behbudov, repertuarını genişleterek Rus bestecilerin eserlerine yer vermiştir. Bu dönemde, Gürcistan sınırlarını aşan bir popülerlik kazanmış ve “Ermenistan Devlet Caz Orkestrası”na katılmak üzere Erivan’a davet edilmiştir. Bu toplulukla birlikte Sovyetler Birliği'nin birçok büyük şehrinde sahne alarak geniş bir kitleye ulaşmıştır (Babayeva ,2012, s. 138).

Behbudov'un sanatı, Azerbaycan halk müziği ve dönemin ünlü bestecilerinin eserleriyle zenginleşmiştir. 1944 yılında Üzeyir Hacıbeyli'nin “Arşın Mal Alan” adlı müzikal komedisinin film uyarlamasında “Asker” rolünü üstlenerek uluslararası tanınırlık kazanmıştır. Bu performansı, Behbudov'a “Stalin Ödülü”nü kazandırmıştır ([http-6](http://6)).

1953 yılında Sevil Operası'nda "Balaş" rolüyle opera sanatında kendini kanıtlayan Behbudov, bu dönemde Azeri besteci Tofiq Guliyev'in eserlerini yorumlayarak Azərbaycan Filarmoni Orkestrası'nın solisti olarak önemli konserler vermiştir. 1966 yılında "Azərbaycan Devlet Şarkı Tiyatrosu"nu kuran Behbudov, sanat yönetmeni, yönetmen ve solist olarak görev yapmış; Azərbaycan müzik kültürünü dünya çapında temsil etmiştir. Reşid Behbudov'un kariyeri, opera, halk müziği ve pop müzik gibi farklı türlerdeki performanslarla şekillenmiş ve bu çeşitlilik onun sanatsal derinliğini artırmıştır. Hem Azərbaycan müziğini hem de dünya müziğini harmanlayan bu çalışmalar, Behbudov'un sanatının evrensel değerini ortaya koymuştur. 1930'lardan 1980'lere kadar süren bu yaratıcı yolculuk, onun sadece bir şarkıcı değil, aynı zamanda başarılı bir yönetici ve sanat elçisi olduğunu göstermektedir.

Raşid Behbudov, sanat hayatına adım attığı ilk yıllardan itibaren geniş bir repertuara sahip olmuş, farklı müzikal türleri icra edebilme yeteneğiyle dikkat çekmiştir. Onun müzik kariyerindeki en önemli unsurlardan biri, yalnızca klasik Azərbaycan şarkılarını değil, aynı zamanda halk müziğini ve çağdaş eserleri de yorumlamasıdır. Behbudov'un sanatsal gelişimi, Sovyetler Birliği'nin kültürel politikalarıyla da yakından ilişkilidir. Sovyet dönemi boyunca müzik, ideolojik bir araç olarak kullanılmış ve Behbudov gibi sanatçılar, hem halkın geleneksel müzik kültürünü yaşatmak hem de sosyalist ideolojiyi sanatsal formlara entegre etmek gibi ikili bir misyon üstlenmiştir. Bu bağlamda Behbudov, Azərbaycan'ın müzikal mirasını Sovyet sahnesinde başarıyla temsil eden en önemli sanatçılardan biri olmuş, özellikle "Arşın Mal Alan" operetindeki performansı ile geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmıştır.

1.2. Reşit Behbudov'un Registeri, Vokal Tarzı ve Vokal Özellikleri

Bir sanatçının icracılık üslubunu değerlendirirken, öncelikle onun ses tınısı ve vokal yetkinliklerinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Reşit Behbudov'un sesi, müzik dünyasında nadir rastlanan, eşsiz bir tınıya ve olağanüstü çözümleyiciliğe sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Sanatçının vokal tekniğinin sağlamlığı ve sürekliliği, başarılı bir vokal eğitim sürecinin ve disiplinli çalışmanın bir göstergesidir.

Ses tınısı açısından değerlendirildiğinde, Behbudov'un sesi geleneksel olarak "bariton" olarak sınıflandırılmasına rağmen, yapılan bilimsel incelemeler ve analizler, onun ses renginin lirik tenor özellikleri de taşıdığını göstermektedir. Sesinin geniş analizine dayalı olarak yapılan araştırmalar hem bariton hem de tenor karakteristiklerini barındıran hibrit

bir vokal yapısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Behbudov'un icra ettiği eserlerde geniş bir repertuarı başarıyla yorumlamasını sağlamıştır (Babayeva, 2012, s. 128).

Sanatçının vokal niteliğini açıklarken, bilimsel terminolojiye dayanarak detaylı bir analiz gerçekleştirilmiş, aynı zamanda Rusça müzik literatüründe kullanılan bazı vokal terimlerin Azerbaycan Türkçesindeki karşılıkları dikkate alınmıştır. Örneğin, “sesin yerleştirilmesi” (Rusça: postanovka qolosa) kavramı, “sesin biçimlenmesi” ve “ses eğitimi” olarak ele alınmıştır. Bu terim hem Batı müziğinde hem de Doğu müziğinde önemli bir teknik unsur olarak kabul edilmektedir (Nazarenko, 1968, s.3).

Mazur'un (1965, s. 45) vokal sanatına dair yaptığı araştırmalar, sesin yerleştirilmesinin hem Klasik Batı müziğinde hem de Doğu müziği icrasında belirleyici bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, sesin biçimlenmesi ve eğitimi, icra edilen eserin kültürel bağlamına ve teknik gerekliliklerine göre farklılık göstermektedir.

Sanatçının ses tekniği, kapsamlı bir çalışmanın ürünü olarak, ses genişliği, tınısı ve gücü bakımından üstün özellikler sergilemektedir. Behbudov'un sesi iki oktavdan fazla bir aralığa sahip olup hem parlak tenor tonlarını hem de güçlü bariton renklerini içerecek şekilde biçimlenmiştir. Onun ses karakteristiği, Doğu müziğinin geleneksel melodik yapısını ve Klasik Batı müziğinin teknik icra prensiplerini başarılı bir şekilde harmanlamaktadır.

Özellikle dikkat çeken bir diğer unsur, sanatçının ses tınısının farklı tonlama imkânlarını barındırmasıdır. Behbudov'un sesi, bariton ve tenor ses özelliklerini aynı anda taşıyarak, müzik icrasındaki çok yönlülüğünü kanıtlamaktadır. Sanatçının ses eğitimi sürecinde, tını zenginliği, aralık genişliği ve ses dinamikleri ön planda tutulmuş, onun icra sanatındaki başarısının temel unsurları olarak kabul edilmiştir.

Bu bağlamda, sesin estetik yapılandırılması ve doğru biçimde yönlendirilmesi, Behbudov'un icra sanatında ulaştığı mükemmeliğin somut bir göstergesidir. Bu durum, sanatçının hem opera repertuarında hem de geleneksel “mugam”¹ icrasında üstün bir performans sergilemesine olanak tanımıştır. Geleneksel bir Azerbaycan müzik formu olan mugam, doğaçlama (irticalen) icraya izin veren, makamsal geçkilerle zenginleştirilmiş süslemeli (melizmatik) bir yapı sergiler. Buna karşılık, Batı müziği

¹ Azerbaycan'ın halk müziği kültürünün temelini oluşturan klasik bir müzik türüdür. Kaynak: <https://www.azerbaijan.az>. [Erişim tarihi: 23.05.2025]

kökenli opera ise bestecinin yazılı partiyonuna sadık, metronomik ve armonik kurallarla sınırlandırılmış bir icra disiplini gerektirir.

Mugam sanatında, sesin esnekliği ve doğaçlama becerisi ön planda tutulurken, opera icrasında ise sesin projeksiyonu ve teknik doğruluğu önemlidir. Ancak Behbudov, her iki müzik türünün gerekliliklerini ustaca birleştirerek, kendine özgü bir icra tarzı geliştirmiştir.

Vokal eğitiminde temel unsurlardan biri, ses genişliğinin registerde doğru bir şekilde belirlenmesi ve sesin oturtulması, bölgelerin sistematik olarak çalışılmasıdır. Genel olarak bir şarkıcının sesi üç ana bölgeye ayrılmaktadır:

- Göğüs Sesi – Alt frekansta üretilen, güçlü ve derin bir tınıya sahip ses bölgesidir.
- Kafa Sesi – Daha tiz ve rezonanslı bir bölge olup, sesin parlaklığını artırmaktadır.
- Geçiş Sesleri– Ses tellerinin daha az gerilimle çalıştığı, yumuşak ve net bir ton elde edilen bölgedir.

Bu ses aralıklarının birleşimiyle, “karışık ses” (mix voice) tekniği oluşturulmakta ve özellikle lirik tenorlar tarafından etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Behbudov, bu teknikleri ustalıkla kullanarak, sesinin doğal sınırlarını genişletmiş ve müzikal ifadesini zenginleştirmiştir.

Erkek ses türleri genel olarak şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Tenor (B2- A4): En tiz erkek sesi olup, genellikle kahraman ve lirik roller için tercih edilir.
- Bariton (G2- G4): Tenor ve bas arasında dengeli bir ses yapısına sahiptir.
- Bas (E2- E4): En kalın erkek sesi olup, genellikle derin ve otoriter karakterleri canlandırmada kullanılır (Emelyanov, 1997, s. 44), (Görsel 1.1.).

Görsel 1.1. Ses registerlerinin piyanodaki karşılıkları

Kaynak: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151721163753841&id=208076828840&set=a.10150190054938841&locale=ur_PK

Behbudov'un vokal yapısı hem bariton hem de tenor sınıflandırmalarına uygun özellikler taşıdığı için, benzersiz bir ses aralığına ve ifade gücüne sahiptir.

2. REŞİT BEHBUDOV’UN MAHNI TİYATROSU

2.1. Mahnı Tiyatrosu’nun Doğuşu ve Gelişimi

Mahnı Tiyatrosu, Klasik tiyatro yapısından farklı olarak müziğin merkezde olduğu bir sahne sanatıdır. Bu tiyatro formu, geleneksel Azerbaycan müziği ile Batı sahne sanatlarının bir sentezini oluşturur. Mahnı Tiyatrosu’nda şarkılar, sadece vokal performanslarla değil, aynı zamanda sahne tasarımı, koreografi ve dramatik unsurlarla zenginleştirilerek izleyicilere sunulur.

Bu sanat formu, 20. yüzyılın ortalarında popüler hale gelmiş ve özellikle Raşid Behbudov’un liderliğinde büyük bir ivme kazanmıştır. Behbudov, bu tiyatro formunun gelişimine öncülük ederek, Azerbaycan müziğini sahne sanatıyla birleştiren yenilikçi yaklaşımlar geliştirmiştir. Böylece, Mahnı Tiyatrosu yalnızca bir konser formatında değil, aynı zamanda görsel ve dramatik bir anlatım biçimi olarak da şekillenmiştir.

Mahnı Tiyatrosu, Azerbaycan geleneksel müziğin ile modern tiyatronun sentezlenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu tiyatro türü, sahne performanslarını yalnızca vokal ve enstrümantal müzikle sınırlamayıp, dramatik anlatım, sahne dekorasyonu ve dans gibi unsurları da içine alarak multidisipliner bir sanat biçimi haline gelmiştir.

Mahnı Tiyatrosu, Azerbaycan kültüründe halk müziğinin teatral bir formda sahnelenmesine yönelik ilk büyük adımlardan biridir. Özellikle Azerbaycan operası ve müzikal tiyatrosunun öncülerinden Üzeyir Hacıbeyli’nin eserleri, Mahnı Tiyatrosu’nun estetik yapısına ilham kaynağı olmuştur. “Arşın Mal Alan” gibi müzikal komediler, geleneksel Azerbaycan müziği ile sahne sanatlarının entegrasyonuna öncülük ederek, Mahnı Tiyatrosu’nun temellerini atmıştır. Mahnı Tiyatrosu’nun resmi bir sanat kurumu olarak kurumsallaşması ise, Raşid Behbudov’un öncülüğünde gerçekleşmiştir. Behbudov, bu tiyatro formunu geliştirerek Azerbaycan’ın kültürel mirasını hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tanıtmayı amaçlamış ve tiyatronun estetik çerçevesini genişletmiştir.

Mahnı Tiyatrosu'nda müzik topluluğunun ana eşlik unsuru bir pop müzik orkestrasıydı. Ancak ulusal ezgilerin ve ritimlerin doğru bir şekilde ifade edilmesi için geleneksel Azerbaycan halk müziği enstrümanları da orkestraya entegre edilmişti. Bu bağlamda tar, saz ve vurmali  algılar önemli bir yer tutmaktaydı. Reşid Behbudov, geleneksel ve modern Batı müziği enstrümanlarını birleştirerek, müziğin daha zengin ve evrensel bir tınıya sahip olmasını sağlamaktaydı (http-2).

Raşid Behbudov, Mahnı Tiyatrosu'nun yalnızca bir müzik sahnesi olmasını değil, gerçek anlamda bir sanat mabedi haline gelmesini istiyordu. Onun sanatsal vizyonuna göre, burada her şarkının kendi atmosferi, kendine özgü sahne tasarımı ve dramaturjik anlatımı olmalıydı. Bu nedenle, repertuarın geniş tutulmasını ve farklı müzik türlerine yer verilmesini arzu ediyordu.

Bir röportajında Behbudov, Mahnı Tiyatrosu için düşündüğü repertuarı şu şekilde açıklamıştır:

Farklı halkların müzik folkloruna yer verilmesi, Klasik müzik konserleri, Avrupa müziği temalı geceler, Müzik-hol formatında eğlenceli gösteriler, Azerbaycan'ın önemli eserlerinden sahneler, özellikle "Sevil" operası ve "Arşın Mal Alan" operetinden özel bölümler, Milli bale performansları, "Sani tarann m ediram, Azarbaycan!" (Seni y celtiyorum, Azerbaycan!) adlı sanatsal gösteriler (http-3).

Bu  eşitlilik, Behbudov'un Mahnı Tiyatrosu'nu yalnızca müzik icra edilen bir sahne olmaktan çıkarıp, büyük bir kültür merkezi haline getirme çabasını gözler önüne sermektedir. Onun amacı, Azerbaycan müziğini dünya ölçeğinde tanıtmak ve gelecek nesillere sağlam bir müzikal temel bırakmaktı.

Reşid Behbudov Mahnı Tiyatrosunun oyunlarının ve diğer konserlerin yapılabilmesi için 1901 yılında sinagog olarak yapılan bir binayı 1968 yılında tiyatro sahnesi haline getirmiştir (Görsel 2.1.).

Görsel 2.1. *Reşid Behbudov Mahnı Tiyatrosu*

Mahnı Tiyatrosu, eski Sovyetler Birliği'nde dinleyicilerin manevi beklentilerine yanıt veren, güncel konuları işleyen ve geleneksel halk şarkılarını bestelenmiş eserlerle harmanlayarak sahneye taşıyan ilk tiyatro örneği idi. Bu tiyatrodaki dekorasyon, ışık düzeni, sahne efektleri, şarkılar, danslar ve enstrümantal müzik tek bir dramatik bütünlük içinde sunulmaktaydı. Her performansın özgün yapısı, modern sanatsal anlayışın bir yansımasıydı. Konserler, birbirinden kopuk müzikal performansların sergilendiği birer program olmaktan öte, tek bir anlatının parçaları olarak tasarlanıyordu. Program, izleyiciyi belirli bir tematik düzen çerçevesinde yönlendiriyor ve farklı müzik türlerini tek bir anlatı çizgisinde buluşturuyordu.

Bu tiyatronun kendine özgü dramatik yapısı, her performansın merkezinde güçlü bir olay örgüsünün yer almasını gerektiriyor ve böylece izleyicinin duygu dünyasına doğrudan hitap eden bir sanat formu ortaya çıkıyordu. Şarkılar, yalnızca şarkıcının sesiyle değil, aynı zamanda sahne efektleri, dans, pantomim ve sinema sanatının yardımıyla da ifade edilerek, küçük birer hikâyeye dönüşmekteydi. Turnelerden sonra, gazetelerden biri şu şekilde yazmıştı: “Tiyatronun en önemli özelliklerinden biri, sıradan sahne

konserlerinden farklı olmasıdır. Örneğin, tiyatro bütünlüklü bir gösteri sunarak, izleyiciyi çağdaş Azerbaycan müziği ve sahne sanatlarıyla tanıştırmaya çalışır. Aynı zamanda, halk geleneklerini sahne sanatları aracılığıyla günümüz formlarıyla ilişkilendirmeyi başarır” (http-4).

Ünlü Azerbaycan bestecisi, Sovyetler Birliği Halk Sanatçısı Arif Melikov, Reşid Behbudov için birçok vokal eser bestelemiştir. Sanatçıyla olan iş birliği yıllarını “hayatının önemli bir dönemi” olarak tanımlayan Melikov, Behbudov’un olağanüstü sanatsal sezgisine dikkat çekerek, “Reşid Behbudov, eşsiz bir sese sahip olmasının yanı sıra, büyük sahne yeteneği ve sanatsal derinlik konusunda olağanüstü bir başarıya ulaşmıştır” demiştir. Arif Melikov'un müzikal yaratıcılığıyla olan bu yakın ilişkisi, Mahnı Tiyatrosu’nun temellerini daha da sağlamlaştırmıştır.

Melikov, ünlü şair Samed Vurgun’un sözlerine dayanarak “Azerbaycan” şarkısını bestelemiş ve Reşid Behbudov’un bu şarkıyı sahne için özel olarak düzenlemesini sağlamıştır. Behbudov, her şarkının sahnede görsel olarak da ifade edilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu amaçla, farklı sahne unsurlarını kullanarak, sahne kostümleri, dekoratif unsurlar ve tarihsel olayları yansıtan sahne projeksiyonları gibi öğelerden yararlandı. Zamanla Behbudov, sahnede senaryolar oluşturmaya başladı. Bu da onun birkaç şarkıyı bir araya getirerek daha geniş kapsamlı kompozisyonlar yaratmasına olanak tanıdı. Bu yaklaşımla “Tarihin Sayfaları”, “Balada”, “Güneşin İlâhisi” gibi yeni sahne eserleri ortaya koydu. Bu eserlerin şiirsel metinleri, Reşid Behbudov’un büyük saygı duyduğu ünlü şair Vladimir Gafarov tarafından yazılmıştır (Melikov, 1996).

Mahnı Tiyatrosu’nun performanslarında Reşid Behbudov, adeta “tarih sayfalarını” açarak, klasik efsanelerin kahramanlarını, evrensel imgeleri ve destansı sahneleri yeniden canlandırmaktaydı. Her performans, kendine özgü bir anlatı bütünlüğüne sahipti. Sanatçılar, “Her şarkı, küçük bir mikrodrama gibidir” görüşünü benimsiyordu. Burada, her gösterinin kendine ait bir konusu, teması, karakteri ve anlatım biçimi bulunuyordu. Tiyatronun temel amacı ise icra edilen eseri, yalnızca işitsel bir performans olarak sunmak değil, sahne sanatlarının tüm unsurlarıyla birlikte izleyiciye görsel ve dramatik bir deneyim yaşatmaktır.

Dinleyicilere bir şarkının tüm derinliğiyle aktarılması için yalnızca vokal yetkinliği yeterli değildir; aynı zamanda sahnede oyunculuk ustalığı da gereklidir. Genellikle, gösterinin başında seslendirilen şarkı, tüm programın genel atmosferini belirler. İzleyicilerin gözleri önünde heybetli dağlar, güzel Göygöl, masmavi Hazar Denizi, kadim

anıtlar ve eski dans meydanları canlandırılır. Arif Melikov'un bestelediği “Şalame freskleri” adlı eser, onun ünlü “Azerbaycan” şarkısını çağrıştırıyordu. Müziğin romantik havası sahnede görsel olarak yansıtılıyor, betimlemeler ise müzikal parçalarla bir bütün oluşturuyordu. Mahnı Tiyatrosu'nda her konser, birkaç giriş parçasıyla başlıyor, prolog sonunda ve epilogda “Azerbaycan” şarkısı farklı ritmik düzenlemelerle tekrarlanıyordu (Melikov, 1996).

Behbudov'un performansları, tarihin önemli sayfalarını yansıtıyordu: Cahangir Cahangirov'un “Fuzuli” kantatında şairin yaşam öyküsü sahnelenirken; Rauf Hacıyev ve Hikmet Ziyamoğlu'nun eserleri ile vatanseverlik ve kahramanlık duygusu vurgulanıyordu. Arif Melikov'un besteleri aracılığıyla faşizme karşı mücadele teması işleniyor; Oktay Kazimi ve Coşkun'un eserleri ile dinleyicilere Azerbaycan'ın tarihi ve kültürel mirası aktarılıyordu.

Bu sahneler sırasında, Azerbaycan'ın benzersiz manzaraları gözler önüne seriliyordu. Savaşçılar, kahraman figürler, ihtişamlı kaleler ve Azerbaycan'ın uçsuz bucaksız bozkırları sahnede hayat buluyordu. Behbudov'un böylesine zengin bir görsel arka plan eşliğinde şarkı söylemesi, izleyiciye derin bir his ve hayranlık uyandırıyor, adeta ülkesinin müzikal tarihini canlı bir şekilde anlatıyordu (Nesirova, 2017, s. 36).

Pek çok filmde, tiyatro sahnesinde ve konserlerde büyük beğeni toplayan sanatçılar, Mahnı Tiyatrosu'nda yalnızca şarkıcılık yeteneklerini değil, aynı zamanda oyunculuk becerilerini de sergiliyordu. Yıllar boyunca milyonlarca insanın hafızasına kazınan şarkıları seslendiren bu sanatçılar, bir müzikal anlatının içinde sahneye çıkıyor, duygularını yalnızca sesleriyle değil, sahnedeki varlıklarıyla da ifade ediyorlardı.

Mahnı Tiyatrosu'nda sahne performansları hem işitsel hem de görsel unsurların birleştiği çok boyutlu bir sanata dönüşüyordu. Örneğin, sahnedeki projeksiyonlarda Gobustan'daki antik kaya oymaları, Azerbaycan'ın ölümsüz sanatçılarının tasvir ettiği kadim anıtlar, Berde türbeleri ve Şirvanşahlar Sarayı gibi tarihi mekânlar canlandırılıyordu. Behbudov'un bu anlarda söylediği şarkılar, adeta bütün bu tarihi sahneleri canlandıran bir anlatıya dönüşüyordu.

Aktör-şarkıcı hem epik hem de lirik karakterdeki eserleri olağanüstü bir ustalık ve yetenekle seslendiriyordu. “Azerbaycan”, “Tarihin Sayfaları”, “Fuzuli”, “Yaşamak”, “Ahtarıram”, “Ay Ana, Dostum Evlenir”, “Güneş” ve “A Leyli” gibi vokal eserler, onun kendine özgü yorumuyla sahne buluyordu. Üzeyir Hacıbeyli'nin ünlü “Arşın Mal Alan” operetinden “Esgerin Ariyası”nı ve diğer şarkıları seslendirdikten sonra, “Har Öz Arşını

ila Ölçür” adlı vokal-koreografik kompozisyon sahneleniyordu. Bu tür vokal ve dans unsurlarını birleştiren sahneleme tarzı, Mahnı Tiyatrosu’nun anlatım gücünü artırıyordu. Tiyatro gösterileri, müzikle bütünleşmiş koreografik bölümlerle zenginleşiyordu. Müzikal anlatının önemli bir parçası olan bu dans sahneleri, kimi zaman öyle bir hâl alıyordu ki, vokal performans perde arkasından devam ederken, sahne yalnızca dans aracılığıyla anlatıyı sürdürüyordu. Böylece, görsel ve işitsel sanatların birleştiği özgün bir sahneleme tekniği ortaya çıkıyordu. Bu yöntemle, Cahangir Cahangirov’un ünlü “Alagöz” eseri de sahnelenmişti.

Konser sırasında vokal ve koreografik performanslar birbirine entegre hâlde sunuluyordu. Orkestra, müzikal bölümlerde elektro-akustik düzenlemeler ve elektronik müzik öğeleriyle konser atmosferini daha etkileyici bir hâle getiriyordu. “Leitmotif” tekniği ile şan, lirik ve dramatik bölümler arasında geçişler sağlanıyor, “Azerbaycan” müzik cümlesi farklı tonlamalarla tekrar ediliyordu. Böylece, Azerbaycan Devlet Mahnı Tiyatrosu’nun sahne prodüksiyonlarında tiyatro, pop, sinema, bale ve vokal-koreografi unsurları ustalıklarla birleştirilmiş oluyordu.

Raşid Behbudov’un sanat yönetmenliğinde faaliyet gösteren bu topluluk, yalnızca yüksek vokal becerileriyle değil, aynı zamanda sahne hareketleri, dans yetkinlikleri ve teatral performanslarıyla da ön plana çıkan sanatçılardan oluşuyordu. Her biri sahneye renk katan bu sanatçılar, tiyatronun sahnelemelerine görsel ve estetik bir derinlik kazandırıyor. Topluluğun sanat yönetmeni Rafiq Babayev idi; başlıca solistler arasında ise ünlü tarzen, Azerbaycan’ın Emektar Sanatçısı Eliaga Quliyev, def sanatçısı Azizaga Necefzade ve gitarist Yuri Serdarov yer alıyordu.

Bir süre Mahnı Tiyatrosu’nda sahneleme yönetmeni olarak Rusya’nın Halk Sanatçısı Enver Behbudov görev aldı. Dekor tasarımında Azerbaycan’ın ünlü ressamı Tahir Salahov ve Pyotr Kirillov, sahneleme çalışmalarında ise Azerbaycan’ın Halk Sanatçıları Rafiq Ahundov, Maqsud Memmedov ve Naile Nezirova katkı sağladı. Böylece, Mahnı Tiyatrosu sanatsal ve sahneleme açısından çok yönlü bir estetik anlayış geliştirerek, Azerbaycan sahne sanatlarının önemli bir merkezi hâline geldi.

Topluluğun her bir üyesi, kendi alanında usta bir sanatçıydı. Ancak Raşid Behbudov, yönetmenin işini de sürekli gözlemliyor, eskizler çiziyor, dekorasyonları düzenliyor, sahne kostümlerinin taslaklarını oluşturuyor ve senaryolar yazıyordu (Nesirova, 2017, s. 41).

Reşit Behbudov, yetenekli piyanist Rafig Babayev ile 1963 yılında tanışmış, bu tanışıklık yirmi yıllık bir sanatsal iş birliği ve kişisel dostluğa dönüşmüştü. Olağanüstü yetenekli olan Rafig Babayev, sanatıyla şarkıcının dikkatini çekmeyi başarmıştı. Bu nedenle, Mahnı Tiyatrosu kurulduğunda Behbudov, onu müzik bölümünün başkanı olarak davet etti. Rafig Babayev'in özgün piyano düzenlemeleri, seyirciler için sanatsal bir altyapı oluşturuyordu. Aynı zamanda tiyatro programları hazırlıyor ve genç yetenekleri eğitiyordu. Behbudov şöyle diyordu: "Ana hedefim, genç ve yetenekli şarkıcıları yetiştirmek, onları eğitmek ve müziğe olan ilgilerini artırmak. Mahnı Tiyatrosu'nun misyonu, profesyonel müzikal anlatıyı geliştirmek ve sahne kültürünü daha ileri taşımaktır. Birliğimiz, bir aile gibi, sahnede ortak bir dil oluşturmayı başardı."

Konserlerin ilk iki bölümünü genç sanatçılar başlatır, finali ise Reşit Behbudov yapardı. Kuşaklar arasındaki bu "bağlantıyı" gözlemlemek oldukça etkileyiciydi. Genç sanatçılar için Reşit Behbudov gibi büyük sanatçılarla çalışmak, adeta bir müzikal tiyatro okulu gibiydi; burada olgunlaşır ve gerçek bir sanatçı olarak şekillenirlerdi. Behbudov sadece olağanüstü bir yetenek değil, aynı zamanda yüksek ahlaki değerlere sahip, asil, hayırsever bir insan ve özverili bir öğretmendi. Genç sanatçılara verdiği sanatsal tavsiyeler, hassas sanatçı ruhları için büyük bir değer taşıyordu. SSCB Halk Sanatçısı Müslüm Maqomayev, "Pek çok bireysel sanatçı, Reşit Behbudov'a büyük saygı duyar ve onu 'hocamız' olarak görürdü" diyordu.

Ayrıca yıllar boyunca, Azerbaycan'ın ünlü sanatçıları Flora Karimova, İlham Quliyeva, Mübariz Tağıyev, Elhan Ahadzada ve birçok yetenekli müzisyen bu tiyatroda sanatlarını icra etmişlerdi. Reşit Behbudov, genç sanatçılardan oluşan bir pop-caz orkestrası kurmayı da düşünüyordu (Nesirova, 2017, s. 104).

2.2. Reşit Behbudov'un Sanatsal Mirası ve Mahnı Tiyatrosu'nun Önemi

Mahnı Tiyatrosu zamanla "Reşit Tiyatrosu" olarak da anılmaya başlanmıştır. Bunun temel nedeni, Behbudov'un sanatsal dehasının, sahne estetiğine ve müzikal anlatı anlayışına kattığı yeniliklerin bu tiyatroda somut bir şekilde hayat bulmasıdır. Onun geliştirdiği sahneleme teknikleri, müzik ile teatral anlatının birleşimini en etkili şekilde sunmuştur. Bu tiyatro yalnızca Behbudov'un sahne performanslarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Azerbaycan'da yetişen genç müzisyen ve sanatçılar için de bir okul niteliği taşımıştır. Bu sahnede şekillenen müzikal icralar, Azerbaycan'ın sanatsal mirasına katkıda bulunmuş, gelecek nesil sanatçılar için ilham kaynağı olmuştur. Reşit Behbudov'un sanatında müzik

ile tiyatronun birleşimi yalnızca Mahnı Tiyatrosu ile sınırlı kalmamıştı. O, gerek sahne konserlerinde, gerekse sinema performanslarında bu anlayışı geniş bir biçimde kullanmıştı. Onun sinema alanındaki çalışmalarına bakıldığında, müziğin dramatik etkisinin ne denli ustalıkla işlendiği açıkça görülebilir.

Bu yaklaşımı, sahne sanatında yeni bir model oluşturma yanı sıra, müziğin tiyatral bir formda sunulmasının seyirci tarafından daha derin bir şekilde algılanmasına da olanak sağlamıştır. Bu tiyatro yalnızca müziği seslendirmek için değil, onu sahnede yaşatmak için kurulmuştur. Reşit Behbudov, Mahnı Tiyatrosu'nun yeni binasının tamamlanması için yoğun bir çaba harcamıştı. Ancak ne yazık ki, bu büyük projenin tamamlandığını ve izleyicilerle buluştuğunu göremedi. Hayatının son dönemlerinde, Mahnı Tiyatrosu'nda sahnelenecek gösterilerin hem ulusal hem de uluslararası sahnelerde yankı uyandırmasını hayal ediyordu. Onun için bu tiyatro, Azerbaycan kültürünü dünyaya anlatacak bir sanat mabedi olmalıydı. Ancak Behbudov, bu hayalini gerçekleştiremeden hayata veda etmiştir. Buna rağmen, Mahnı Tiyatrosu onun bıraktığı mirası devam ettirdi ve Azerbaycan müziğini uluslararası sahnede tanıtmaya misyonunu sürdürdü.

2.3. Mahnı Tiyatrosu'nun Uluslararası Boyutu

Raşid Behbudov'un sanat anlayışı, sadece Azerbaycan sınırları içinde kalmamış, Mahnı Tiyatrosu'nu uluslararası düzeyde tanıtmaya yönelik önemli girişimlerde bulunmuştur. Behbudov'un liderliğindeki Devlet Mahnı Tiyatrosu, Sovyetler Birliği'nin çeşitli bölgelerinin yanı sıra Avrupa ve Asya'da konser turları düzenleyerek geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır (Behbudov, 1963).

Özellikle Rusya ve Ukrayna'da gerçekleştirilen turneler, dönemin önde gelen sanat eleştirmenleri tarafından büyük takdir toplamıştır. Moskova'da Pyotr İlyiç Çaykovski Konservatuarı'nda ve Rahmaninov Konser Salonu'nda gerçekleştirilen performanslar, Behbudov'un sanatsal gücünü uluslararası düzeyde kanıtlamıştır (Maksimova, 2003).

1972 yılında Bulgaristan'daki uluslararası halk müziği festivaline katılan Mahnı Tiyatrosu, burada büyük bir başarı elde etmiş ve Azerbaycan müziğini küresel sahnede temsil etmiştir. Bu festivalde sergilenen performanslar, Behbudov'un sanatsal yaklaşımının uluslararası müzik çevreleri tarafından takdir edilmesini sağlamıştır (Belov, 1951). Reşit Behbudov, yalnızca Azerbaycan'da değil, Sovyetler Birliği'nin diğer bölgelerinde ve dünya sahnelerinde de tanınan bir sanatçı olmuştur. Onun sanatı, kültürel

diplomasi bağlamında önemli bir araç haline gelmiş, Azerbaycan müziğinin dünyaya tanıtılmasında kritik bir rol oynamıştır.

Behbudov, kariyeri boyunca pek çok farklı dilde şarkı seslendirmiştir. Bu durum, onun yalnızca bir Azerbaycan sanatçısı olarak değil, aynı zamanda uluslararası bir müzikal figür olarak da kabul edilmesine neden olmuştur. Özellikle Sovyetler Birliği'nin kültürel açılım politikaları doğrultusunda, farklı ülkelerde konserler vermiş ve bu konserler sayesinde Azerbaycan'ın müzikal kimliğini geniş kitlelere ulaştırmıştır.

Reşit Behbudov'un sahne sanatlarındaki olağanüstü başarısı, Sovyetler Birliği tarafından da takdir edilmiştir. 1980 yılında, sanat alanındaki en prestijli ödüllerden biri olan Sosyalist Emek Kahramanı nişanına ve Kızıl Yıldız Madalyasına layık görülmüştür. Bu ödüller, yalnızca sanatçının yeteneğini değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nde kültürel temsil gücünü de ortaya koymaktaydı. Daha önce, bu ödülü yalnızca Sovyetler Birliği'nin en büyük tiyatro sanatçılarından biri olan Büyük Tiyatro'nun efsanevi sanatçısı İvan Kozlovski almıştı. Behbudov'un aynı ödüle layık görülmesi, onun sanatsal kimliğinin ve uluslararası başarısının bir kanıtıydı.

Behbudov'un Azerbaycan müziğini dünyaya tanıtmaya misyonu, onun sanatını diğer Sovyet sanatçılarından ayıran en büyük unsurlardan biriydi. Sadece Azerbaycan'da değil, tüm dünyada konserler vererek geleneksel Azerbaycan müziğini ve çağdaş sahne sanatlarını birleştiren bir model ortaya koymuştur. Reşit Behbudov'un sanatsal mirası, Azerbaycan sahne sanatlarının gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Onun sanata bakış açısı, müziğin yalnızca bir dinleti unsuru olmasının ötesinde, görsel ve dramatik bir anlatım aracı olarak değerlendirilmesi yönünde şekillenmiştir. Sanatçının hayatının son dönemlerinde, "Siz Arşın mal alanı görmüsünüz mü?" ve "Azerbaycan Toyu" gibi projeler hazırlanıyordu. Ancak, bu projelerin prömiyerine birkaç gün kala Behbudov hayata veda etmiştir. Onun ani ölümü, Azerbaycan sahne sanatları için büyük bir kayıp olmuştur.

2.4. Mahnı Tiyatrosu'nda Şarkının Dramatik Rolü

Mahnı Tiyatrosu, müziğin yalnızca bir dinleti unsuru olmaktan çıkarak sahne sanatlarında merkezi bir rol oynamasını sağlıyordu. Reşit Behbudov, sanat kariyerinin ilk dönemlerinden itibaren şarkıların geleneksel sınırlarını aşmayı ve onları daha geniş bir teatral çerçevede sunmayı hedeflemiştir. Onun sahne tasavvurunda, müzik yalnızca bir

icra aracı değil, aynı zamanda tiyatro ve görsellikle iç içe geçmiş bir sanatsal anlatım biçimiydi.

Bu bağlamda, Mahnı Tiyatrosu'nda şarkılar yalnızca vokal performans olarak değil, aynı zamanda görsel ve sahnesel bir olayın parçası olarak ele alınmaktaydı. Şarkılar koreografi, halk dansları, kostümler, dekorasyonlar, ışık oyunları ve sahne efektleriyle bir bütün hâline getiriliyordu. Behbudov, modern tiyatronun en ileri teknik olanaklarını kullanarak müziği teatral bir forma dönüştürmeyi başarmıştır.

Behbudov'un sanatsal görüşüne göre, müzik yalnızca biçimsel bir sanat türü olarak ele alınamazdı. Ona göre her şarkı, kendi içinde bir yaşam barındırmalı, duygusal ve estetik derinliğe sahip olmalıydı. Şarkının sözleri ve melodisi kadar onun sahnede nasıl sunulduğu da büyük bir önem taşıyordu. Bu anlayış doğrultusunda, şarkılar sahne performansları sırasında farklı bölümlere ayrılıyor, çeşitli karakterler canlandırılıyor ve anlatısal bir bütünlük oluşturuluyordu.

Reşit Behbudov'un sahne anlayışı, yalnızca müzik performanslarıyla sınırlı kalmayıp, tiyatral illüzyonlar ve dramatik anlatılarla zenginleştirilmiştir. Şarkılar sahnede büyük bir dramatik vurgu ile icra ediliyor, şarkıcının kendisi bir oyuncu gibi farklı rollere bürünerek müziğin anlamını güçlendiriyordu. Bu yönüyle, onun sahne anlayışı müzik ile tiyatro arasındaki geleneksel sınırları aşmış ve yeni bir performans modeli oluşturmuştur.

Reşit Behbudov, tiyatrosunun yalnızca bir müzik sahnesi olmasını değil, aynı zamanda halk müziği, mugam, milli enstrümanlar, geleneksel danslar ve mizahi unsurların birleştiği büyük bir kolektif sanat merkezi hâline gelmesini istemiştir. Bu konudaki düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

"İstiyorum ki bu kolektif; kültürel mirasımızın tüm zenginliklerini bir araya getiren, geniş kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olsun. Hem halk müziğimizin köklü ezgileri hem yüzyılların derinliğini taşıyan muğamlarımız, hem de geleneksel sanatlarımız bu kolektifte yer alsın. Aynı şekilde, klasik koreografi numaralarımızla dans geleneğimiz yaşatılsın; çağdaş bestecilerimizin yazdığı hem enstrümantal hem de vokal eserler bu yapının temel taşlarından biri olsun. Halk şarkılarımız, pop türündeki sahne müziklerimiz ve cazın bizdeki yansımaları da bu kolektifin renkleri arasında yer bulsun. Milli müzik aletlerimizin eşsiz tınlarıyla zenginleşen bir ses dünyası kurulsun. Ve elbette, halk mizahımızın o kendine özgü zekâsı ve sıcaklığıyla bu kolektif, sadece bir kültürel birikim değil, aynı zamanda yaşayan bir ruh haline gelsin. Yani izleyici bu sanat gösterisini izlerken birkaç saat boyunca Azerbaycan müziğiyle derinlemesine tanışma fırsatı yakalasin."

Bu ifadeler, Behbudov'un sanat anlayışının yalnızca eğlenceye yönelik olmadığını, aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve halka sunulmasını amaçladığını göstermektedir.

Mahnı Tiyatrosu, yalnızca müziğin icra edildiği bir sahne değil, aynı zamanda sahne sanatlarının farklı bileşenlerinin entegre edildiği bir performans alanıdır. Bu bağlamda, tiyatrodaki kullanılan sahneleme teknikleri, klasik tiyatrodan farklı bir dinamik içermektedir.

1. Vokal Performans ve Dramatik Anlatım: Mahnı Tiyatrosu'nda vokal performans, bir anlatım aracı olarak kullanılmıştır. Raşid Behbudov, şarkılarını sadece seslendiren bir sanatçı olmaktan öteye geçerek, her şarkıyı bir hikâye anlatımı olarak sahneye taşımıştır. Bu nedenle, Mahnı Tiyatrosu'ndaki performanslar, bir tiyatro oyununda olduğu gibi karakterler, sahne düzeni ve dramatik yapı ile şekillendirilmiştir.

2. Koreografi ve Dansın Kullanımı: Mahnı Tiyatrosu'nda müzik, dans ve sahne hareketleriyle desteklenmiştir. Koreografi, özellikle şarkıların ritmik yapısına uygun olarak tasarlanmış ve sahne üzerinde görsel bir bütünlük sağlanmıştır. Dans, müziğin ruhunu yansıtan bir öğe olarak değerlendirilmiş ve vokal performanslarla senkronize edilmiştir.

3. Sahne Dekorasyonu ve Kostüm Tasarımı: Mahnı Tiyatrosu'nun bir diğer önemli unsuru, sahne dekorasyonları ve kostüm tasarımlarıdır. Behbudov, sahne arka planlarında tarihi temalar kullanarak, izleyicileri farklı zaman dilimlerine ve mekânlara götürmeyi amaçlamıştır. Kostümler de sahneleme teknikleriyle uyumlu olacak şekilde tasarlanmış ve şarkıların temasına göre belirlenmiştir (Veliyeva, 2016).

Raşid Behbudov, sanatını bir üst seviyeye taşımak ve sahne sanatlarında yeni bir çıkış açmak için Mahnı Tiyatrosunu kurmuştur. Bu tiyatro, klasik konser anlayışının dışına çıkarak, müziği, dansı ve teatral anlatımı bir araya getiren özgün bir sahne formatı yaratmıştır. Mahnı Tiyatrosu'nun en önemli özelliklerinden biri, geniş bir dinleyici kitlesine hitap etmesiydi. Behbudov, sanatı yalnızca elit kesimlerin değil, toplumun her kesiminin anlayabileceği ve hissedebileceği bir şekilde sunmayı hedeflemiştir. Bu nedenle, repertuarını oluştururken geleneksel Azerbaycan müziğini çağdaş sahne teknikleriyle birleştiren bir anlayış benimsemiştir. Mahnı Tiyatrosu'nda sahnelenen eserlerde, müziğin dramatik yapısı ön planda tutulmuş, şarkılar sahne estetiği ile desteklenmiştir. Her performans, teatral anlatımla daha güçlü hale getirilmiş, böylece müziğin etkileyciliği artırılmıştır. Bu tiyatro, dünya çapında büyük ilgi görmüş ve 52 farklı ülkenin 186 şehrinde sahnelenmiştir. Behbudov'un "Sanatımla seni yüceltiyorum, doğma Azerbaycanım!" sloganı ile çıktığı bu sanat yolculuğu, onun sanatının evrenselliğini ve Azerbaycan kültürüne olan bağlılığını göstermektedir.

Reşit Behbudov'un sanatsal mirası, günümüzde birçok sanatçı tarafından yaşatılmaktadır. Bu sanatçılar, Mahnı Tiyatrosu'nun geleneklerini sürdürerek, Azerbaycan müziğini modern sahne teknikleriyle birleştirmeye devam etmektedirler.

Özellikle Behbudov'un kızı Raşida Behbudova, babasının sanat anlayışını devam ettiren önemli isimlerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Raşida Behbudova, vokal yeteneği ve sahne performansı ile babasının izinden gitmiş ve Mahnı Tiyatrosu'nun gelişimine katkıda bulunmuştur. Bunun yanı sıra, Müslüm Maqomayev gibi sanatçılar da Behbudov'un sanatsal mirasından etkilenmiş ve kendi sahne performanslarında benzer anlatım tekniklerini kullanmışlardır.

2.5. Reşit Behbudov'un Mahnı Tiyatrosuyla ilgili söyledikleri

“Tiyatro” teriminin birçok anlamı ve farklı dalları bulunmaktadır. Ancak herkesin, hatta çok yetenekli bir sanatçının bile kendi tiyatrosunu kurması her zaman mümkün değildir. Ancak Reşit Behbudov bu onura erişmiş ve 1966 yılında Azerbaycan Devlet Mahnı Tiyatrosu'nu kurmuştur. Kendine özgü bir müzikal yapıya sahip olan bu tiyatro, dönemin sanatsal anlayışı içinde tamamen yeni bir oluşum niteliği taşımaktaydı. Tiyatroda icra edilen müzik türü, geleneksel “Estrada” (pop müzik) müziğinden ziyade 20. yüzyıl tiyatro sanatının gereksinimlerine daha yakın bir özellik göstermekteydi. Reşit Behbudov, Mahnı Tiyatrosu'nda hem sanat yönetmeni hem de solist olarak görev yapmış ve hayatının sonuna kadar bu tiyatrodaki çalışmalarını sürdürmüştür (Nasirova, 2017, s. 41).

Sanatçı, kariyeri boyunca farklı müzik toplulukları ve tiyatro gruplarıyla sahne almış, aynı zamanda Müslüm Magomayev'in yönetimindeki Azerbaycan Devlet Filarmoni Orkestrası'nda, Mirza Fətəli Aħundov adını taşıyan Azerbaycan Devlet Akademik Opera ve Bale Tiyatrosu'nda solist olarak görev almıştır. Sürekli olarak sanatsal arayış içinde olan sanatçı, 1950'li yılların ortalarında "Azerbaycan" adlı konser topluluğunu kurmuş, bu topluluk 1950 yılında devlet topluluğu statüsü kazanmıştır (http-5).

Bunun sonucunda, Reşit Behbudov 1959 yılına kadar “Azerbaycan Devlet Konser Topluluğu”nun kurucusu ve yöneticisi olarak faaliyet göstermiştir. Sanatsal kariyerinin zirve noktasını ise Mahnı Tiyatrosu oluşturmaktadır. Bu tiyatro hakkındaki düşüncelerini paylaşan Reşit Behbudov şu ifadeleri kullanmıştır:

"Ben sahneye şarkılarım ile geldim. Daha sonra bu şarkılarla dünyayı dolaştım. Gittiğim her yerde şarkılarım coşkuyla karşılandı, alkışlarla ödüllendirildi. Nereye gidersem gideyim, Azerbaycan müziğinin yankısını orada bırakmayı başardım. Gökkuşağının farklı renkleri gibi zengin motiflere sahip olan bu şarkılar sayesinde dünyayı fethetmenin mümkün olduğunu

anladım. Ancak yıllar geçtikçe, bir sanatçının yorum tarzını sürekli olarak yenilemesi gerektiği gerçeğini daha iyi kavradım. Her zaman şarkılara ve müziğe yeni bir bakış açısı kazandırmanın önemine inandım. Ben halk için varım, halk için söylemek istiyorum.” (Babayeva, 2012, s.128).

Bakü'nün sokaklarını rengârenk afişler süslemişti. Bu afişler, SSCB Halk Sanatçısı, Devlet Ödülü sahibi, Sosyalist Emek Kahramanı Reşit Behbudov'un kurmuş olduğu ve tam olarak 23 Ocak 1968'de Azerbaycan Devlet Şarkı Tiyatrosu ([http-7](http://www.azertatrosu.az)) adını almış bu sanat kurumunun ilanlarını taşıyordu. Sanatsal üslubu, yaratıcılığı ve müzikal performansı ile tanınan Rafiq Babayev'in şarkılarının yeniden düzenlemeleri, ünlü ressam Tahir Salahov'un eskizleri temel alınarak hazırlanmış sıra dışı biçimde büyük ekran gösterimleriyle izleyiciler üzerinde büyük bir etki bırakmıştı.

Bilindiği üzere, her müzik topluluğunun diğerlerinden farklı ve kendine özgü özellikleri olmalıdır. Bu tür topluluklar, daha hızlı tanınıp hayranlarını kazanırlar. "Şarkı Tiyatrosu" fikri, bütün yenilikçiliği ve sıra dışılığına rağmen halk sanatının geçmiş gelenekleriyle keşiştir. Örneğin, âşık sanatı hatırlanacak olursa; şairler, destancılar ve çalgıcılar. Tiyatronun kurucusu, sözlü geleneklerin sanatsal kültür içindeki yerini derinlemesine kavrayarak, çağdaş beklenti ve estetik zevke uygun sahne sanatının özgün bir formunu yaratmıştır.

Eski SSCB topraklarında ilk ve tek olan bu tiyatro, Reşit Behbudov'un olağanüstü sanatsal faaliyetinin bir sonucu ve parçasıydı. Sanatçının tiyatro hakkındaki görüşleri şu şekildedir: "Biz tiyatroyu şarkılardan oluşan bir illüstrasyon koleksiyonu ya da şiirlerin bir araya getirildiği bir derleme olarak görmedik. Burada şarkı, ana karakterin kendisidir. Bizim tiyatromuz, birçok türün sentezidir: müzik, bale, şiir..."

Sanatın ve performansın tüm unsurlarını organik bir biçimde şarkı tiyatrosu çatısı altında birleştirmeye çalıştık. Tekrar vurgulamak gerekir ki, danslar vokallerin açıklaması değildir; onlar da tıpkı şarkılar gibi belirli bir anlatım yükü taşımaktadır. Şiirin amacı nasıl bir tasvir aracı olmaksın, dans da aynı işlevi görmektedir (Nesirova , 2017, s.104).

Dolayısıyla, tiyatrodaki her performans belirli bir işlev üstlenmektedir ve psikolojik açıdan kesin olarak neşeli, mizahi, lirik ya da dramatik duyguları ifade etmektedir. Reşit Behbudov, sahnede şarkının, enstrümantal melodinin anlatımını, anlamını ve aynı zamanda sanatçının icra potansiyelini tam anlamıyla yansıtmaya büyük önem veriyordu. O, "şarkı tiyatrosunun çok yönlü türler içerdiğini" ifade ederken, bu tiyatronun bünyesinde farklı türden sanatçıların birlikte sahne alabileceklerini belirtiyordu. Yani bir

gösterinin farklı bölümlerinin sanatçıları olarak görev yapabilirlerdi. Böylece, ortak bir hikâye etrafında birleşen çeşitli sanat formlarından oluşan bir müzikal sahne sanatları gösterisi meydana gelebilirdi. Ayrıca, farklı tarzlardan sanatçıların sahneye çıkması, şarkı tiyatrosunun kimliğini ortaya koymasının yanı sıra, Azerbaycan müzik geleneğinin zenginliğini ve çeşitliliğini daha belirgin hâle getirmekteydi.

“Tiyatromuzda bale topluluğu da faaliyet göstermektedir. Azerbaycan halkının geleneksel hareket motiflerinden (danslardan) modern sahne düzenlemeleriyle zenginleştirilmiş performanslar sergilenmektedir. Amacımız, gelecekte tiyatromuzu Azerbaycan Devlet Şarkı ve Bale Tiyatrosu'na dönüştürmektir. Sanatçıların sahnede yüzeysel etkilerden kaçınmaları ve samimi performanslar sergilemeleri gerektiğine inanıyorduk. Genç müzisyenleri ve dansçıları bu konuda bilinçlendirmek önemliydi çünkü sanat, insanın estetik zevkine hitap eden büyük bir sorumluluk taşımaktadır. Sahne sanatlarında ve müzik dünyasında her performansın belirli bir amacı olmalıdır. Sanatçılar, tüm manevi ve fiziksel enerjilerini seferber ederek izleyiciye düşüncelerini en etkili şekilde aktarmalıdır.” (Gerçikov, 1972).

Ancak Reşit Behbudov, bu niteliklerin yanı sıra, sahne sanatçısı için doğaçlama yeteneğini de vazgeçilmez bir unsur olarak görmekteydi. Ona göre, sahnede yaratılan etki, yalnızca planlanmış unsurlarla sınırlı kalmamalı, doğal ve spontane duygulara da yer verilmeliydi. Doğaçlama özgürlüğü, zaman içinde sanatçının performans biçimini olgunlaştırarak sahnedeki duruşunun doğallığını artırmaktadır.

Reşit Behbudov, sanatçının müziğini icra ederken izleyicisiyle bütünleşmesi gerektiğini vurguluyordu. Ona göre, sanatçı performansını yalnızca "dışarıdan" izleyiciye sunmamalı, aksine onunla birlikte yaşamalıdır. Sanatın gerçek anlamda doğuşu, sanatçı ile izleyici arasında tam bir uyum oluştuğunda gerçekleşir. Zengin hayal gücü, sahne hakimiyeti, estetik anlayış ve sanatsal zevk gibi unsurların eksik olduğu bir ortamda doğru bir ifade biçimine ulaşmak oldukça zordur. Elbette, Reşit Behbudov da genç müzisyenlerin bu nitelikleri bir anda kazanamayacaklarını, ancak çoğunun içlerinde bu potansiyeli barındırdığını düşünmekteydi.

Her sahne sanatçısının performansı özellikle de bir sahne müzisyeninin gösterisi aslında bir tür tiyatrodur. Sanatçı, sahnede bulunduğu kısa süre içinde, bir dramatik oyuncunun üstesinden gelmesi gereken tüm sanatsal problemleri çözmelidir. Ancak şarkıcının performansı teatral açıdan belirgin farklılıklar gösterir; çünkü sahne müziğinde uzun ve gelişen bir olay örgüsü bulunmaz. Bunun yerine, sanatçı birkaç dakika içinde şarkının karakterini tam anlamıyla "yaşamak" zorundadır. Şarkıcının sesi, hareketleri ve jestleri tek bir bütün oluşturmalı, fiziksel dışavurum içsel duygularla bütünleşmeli ve izleyiciye

en güçlü biçimde aktarılmalıdır. Dış görünüş, duyguların sahne üzerindeki yansımaları tamamlarken, bu bütünlük aynı zamanda Reşit Behbudov'un sahnedeki varlığını şekillendiren önemli bir unsur olmuştur. Onun repertuarı, özgün vokal tekniği ve kendine has şarkı söyleme biçimi sayesinde büyük bir avantaj sağlamaktaydı (Hüseynov, 2003, s.30).

2.6. Behbudov'un Sahneye Hazırlığı ve Mükemmeliyetçiliği Üzerine Felsefesi

Behbudov'un sanatsal süreci yalnızca sahneye çıktığında başlamıyordu; aksine, her performans onun için titizlikle hazırlanan bir eserin parçasıydı. Onunla çalışan sanatçılar ve sahne ekipleri, onun konserler ve provalar sırasında sahne arkasında dolaştığını, son anlarına kadar performansının her ayrıntısını kontrol ettiğini anlatmaktadır.

Sahneye çıkmadan önce Behbudov, yüzünde ciddi bir ifade ile heyecanlı bir şekilde kuliste dolaşırdı. Sahnede kalan diğer sanatçılara elleriyle işaretler yaparak yönlendirmeler verir, gerekirse mikrofonları bizzat kontrol ederdi. Tüm teknik detaylardan emin olduktan sonra, genellikle sahneye çıkmadan beş saniye önce sahnenin kenarında durarak seyirciyi izler ve onların tepkilerini gözlemlerdi. Bu anlar onun için son derece önemliydi; izleyiciyle sahneye çıkmadan önce bile bağ kurmaya çalışır, enerjilerini hissetmeye gayret ederdi.

Onun sahneye çıkışı da rastgele değildi. İzleyicinin ilgisini doğrudan sahneye çekmek için özel bir ritüeli vardı. Bir işçi ya da sahne görevlisinin yanına giderek ona hafifçe dokunur, bir selam verir, ardından aniden sahneye yönelirdi. Bu hareket hem izleyicinin ilgisini toplamak hem de doğal bir giriş yapmak için bilinçli bir şekilde planlanmıştı. Onun bu alışkanlıkları, sahne sanatlarında profesyonellik ve izleyici yönetimi konusunda ders niteliğinde görülmektedir. Raşid Behbudov'un en dikkat çeken özelliklerinden biri, sahneye çıktığında sesinin, beden dilinin ve yüz ifadelerinin bir bütün olarak sanatına hizmet etmesiydi. Sahnede yalnızca şarkı söylemiyor, aynı zamanda izleyicisini büyüleyen bir anlatıcıya dönüşüyordu. Onun ses rengi, doğallığı ve melodik akıcılığı, dinleyicileri üzerinde derin bir etki bırakıyordu. Özellikle, Sovyetler Birliği döneminde, "Demir Perde" olarak adlandırılan siyasi kısıtlamalara rağmen, Behbudov'un konserleri çok büyük ilgi görmüştü. Onun performansları, yalnızca Azerbaycan'da değil, Sovyet coğrafyasındaki birçok ülkede büyük beğeniyle karşılandı. Hatta onun kadar sık ve yoğun konser veren başka bir sanatçının olmadığı belirtilmektedir.

Sahnedeki zarafeti ve kendine has vücut dili, onun konserlerini daha da etkileyici hale getiriyordu. Öyle ki, bir konser sırasında yaptığı küçük bir jest ya da mimik bile izleyiciler üzerinde unutulmaz bir iz bırakabiliyordu. Onun performanslarını izleyenler, şarkılarının yalnızca söz ve müzikten ibaret olmadığını, aynı zamanda büyük bir sahne sanatının eseri olduğunu dile getiriyorlardı (Limanov, 1985).

Reşit Behbudov, sanatın sürekli gelişen, değişen ve üzerinde titizlikle çalışılması gereken bir alan olduğuna inanıyordu. Ona göre, bir sanatçının en büyük sorumluluğu, seslendirdiği eserin mükemmelliğe ulaşmasını sağlamak için sürekli bir araştırma ve geliştirme süreci içinde olmaktı. Onun sanatsal anlayışına göre, gerçek bir sanatçı, dinleyicisini sıradan bir dinleyici olmaktan çıkarıp, müzikle bütünleşmesini sağlamalıdır. Bu nedenle, herhangi bir şarkının dinleyiciye sunulmadan önce defalarca analiz edilmesi, yorumlanması ve incelenmesi gerektiğini düşünüyordu. Şarkının icrasında yapılan her küçük değişiklik, Behbudov için bir anlam taşıyor, izleyicinin müziğe daha derin bir şekilde bağlanmasını sağlıyordu.

Televizyonda veya herhangi bir sahnede kolayca yer bulan ancak sanatlarını geliştirmeye yönelik çaba göstermeyen sanatçılara karşı oldukça eleştireldi. Sanatçının kendi sınırlarını zorlaması ve sürekli olarak kendini geliştirmesi gerektiğine inanıyordu. Ona göre, gerçek sanat ancak disiplin, mükemmeliyetçilik ve sanatçının kendi yeteneği üzerinde çalışmasıyla ortaya çıkabilirdi.

2.7. Genç Sanatçılara Verdiği Destek ve “İstidad”a (Yeteneğe) Bakış Açısı

Raşid Behbudov, genç yetenekleri her zaman destekleyen bir sanatçıydı. Ona göre, sanat dünyasında yetenek kavramı çok sık kullanılan ve kimi zaman yanlış anlaşılan bir olguydu. Şöyle diyordu:

“İstedadlı olanlara kömək gərəkdir” (Yeteneği olanlara destek vermek gerekir).

Ancak Behbudov, yeteneğin tek başına yeterli olmadığını, disiplin ve çalışkanlıkla birleşmeyen bir yeteneğin hiçbir anlam taşımayacağını savunuyordu. Genç sanatçıların sadece yeteneklerine güvenerek kariyerlerini inşa etmeye çalışmaları yerine, sürekli öğrenmeleri, müziği derinlemesine incelemeleri ve repertuarlarını bilinçli bir şekilde geliştirmeleri gerektiğini vurguluyordu (Hesenelibeyov, 1989, s.12).

Behbudov, deneyimli sanatçıların genç müzisyenlere yol göstermesi gerektiğine inanıyordu. Çünkü sanat dünyasında sürdürülebilir bir kalite ancak nesiller arası bilgi aktarımıyla sağlanabilirdi. Bu nedenle, kariyerinin ilerleyen dönemlerinde genç

yetenekleri teşvik etmeye ve onların müzik dünyasında sağlam bir yer edinmelerini sağlamaya büyük önem verdi.

2.8. Bir Kültürel Elçi Olarak Raşid Behbudov

Reşit Behbudov'un sanatı, yalnızca sesinin güzelliğiyle değil, aynı zamanda sahneye getirdiği yeni anlatım biçimi ve kültürel misyonuyla da özel bir anlam taşımaktadır. Onun kurduğu Mahnı Tiyatrosu, bir müzik merkezi olmanın ötesinde, Azerbaycan müziğinin dünya ile buluştuğu bir platform haline gelmiştir. Onun sanatsal vizyonu, müziği sadece eğlence amaçlı bir araç olarak değil, aynı zamanda kültürel kimliği yansıtan bir sanat dalı olarak görmesini sağlamıştır.

Sanatıyla sadece Azerbaycan'ın değil, tüm Türk dünyasının ve Sovyet coğrafyasının müziğine yeni bir boyut kazandıran Behbudov, aynı zamanda bir kültürel elçi olarak hatırlanmalıdır. Onun sanatsal mirası, Azerbaycan müziğinin geleceği için önemli bir temel oluşturmuş ve bugün hâlâ sanatçılar için büyük bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir (Krasnoborod, 2022).

2.9. Reşit Behbudov'un Müzikal Çok Yönlülüğü

Reşit Behbudov'un en önemli yönlerinden biri, seslendirdiği şarkılar aracılığıyla Azerbaycan'ı uluslararası arenada tanıtmasıydı. Onun repertuarı hem geleneksel halk şarkılarını hem de klasik müziği kapsıyordu. Bu sayede, farklı müzikal türleri sentezleyerek, Azerbaycan'ın müzikal kimliğini daha geniş bir kitleye ulaştırmayı başarmıştı. Behbudov'un müziği yalnızca Azerbaycan ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda Sovyetler Birliği genelinde popülerlik kazanmıştır. Onun icra ettiği eserler, Sovyet müziğinin bir parçası haline gelmiş, ancak o Azerbaycan'ın müzikal mirasını hiçbir zaman ikinci plana atmadan, ülkesini temsil etmeye devam etmiştir. Behbudov'un uluslararası başarıları arasında en dikkat çekenlerden biri, farklı ülkelerde verdiği konserlerdir. Onun sesinden yankılanan Azerbaycan halk şarkıları, pek çok ülkede ilgiyle karşılanmış, bu da Azerbaycan kültürünün dünyaya tanıtılmasında önemli bir rol oynamıştır. Behbudov'un sanatsal etkisi yalnızca müziği ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda sinema sektörüne de yansımıştır. Onun rol aldığı filmler, Azerbaycan sinemasında önemli bir yer edinmiş, özellikle "Arşın Mal Alan" operetindeki performansı büyük beğeni kazanmıştır. Onun sinemadaki rolleri, halkın hafızasında yer etmiş ve Azerbaycan'ın kültürel kimliğini yansıtan önemli yapıtlar arasında sayılmıştır.

2.10. Reşit Behbudov'un Sanatsal Mirası ve Kimliği.

Behbudov'un çok yönlü yeteneği, onu yalnızca bir şarkıcı değil, aynı zamanda bir sanat elçisi haline getirmiştir. Onun icra ettiği roller ve seslendirdiği şarkılar, bugün hâlâ Azerbaycan müzik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle sinema ve müzik alanında bıraktığı eserler, Azerbaycan halkı için kıymetli bir miras olarak görülmektedir. Onun sesi televizyon ekranlarında yankılandığında, halkın hafızasında derin bir sanat sevgisi canlanmakta ve Behbudov'un müziği her kuşaktan insan için anlamını korumaktadır.

Sonuç olarak, Reşit Behbudov yalnızca bir sanatçı değil, aynı zamanda Azerbaycan kültürünün dünyadaki temsilcilerinden biri olmuştur. Onun mirası, Mahnı Tiyatrosu ile yaşamaya devam etmekte ve müziğiyle Azerbaycan halkının ruhunu yansıtmaktadır. Behbudov'un sanatı, Azerbaycan'ın müzikal kimliğini gelecek nesillere taşıyan önemli bir değer olmaya devam edecektir.

Behbudov'un sanatı, Azerbaycan müziğinin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Onun icra ettiği eserler, günümüzde de büyük ilgiyle dinlenmekte ve Azerbaycan kültürel mirasının önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Özellikle onun yorumladığı halk şarkıları, Azerbaycan müzik kültürünün en değerli örnekleri arasında yer almakta ve yeni nesil müzisyenler için bir ilham kaynağı olmaktadır.

Ayrıca, Behbudov'un ölümünün ardından onun anısını yaşatmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmiş, Mahnı Tiyatrosu'nun bulunduğu bölge bir kültürel merkez haline getirilmiştir. Özellikle 2016 yılında açılışı yapılan heykeli, Reşit Behbudov'un sanatı ve kültürel mirasına duyulan derin saygının somut bir simgesi olmuştur. Bu heykel, yalnızca bir sanatçının anısını yaşatmakla kalmayıp, aynı zamanda halkın gönlünde yer etmiş bir değer gelecek nesillere aktarılmasında da önemli bir rol üstlenmiştir.

Behbudov'un sanatsal görüşüne göre, müzik yalnızca biçimsel bir sanat türü değildir. Ona göre her şarkı, kendi içinde bir hayat barındırmalı, duygu ve estetik derinliğe sahip olmalıdır. Şarkının sözleri ve melodisi kadar sahnede nasıl sunulduğu da büyük bir önem taşımaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda, şarkılar sahne performanslarında bölümlere ayrılıyor, farklı karakterler canlandırılıyor ve anlatsal bir bütünlük oluşturuluyordu. Reşit Behbudov'un sahne anlayışı, yalnızca müzik performanslarıyla sınırlı kalmamış, tiyatral illüzyonlar ve dramatik anlatılarla zenginleştirilmiştir. Şarkılar sahnede büyük bir dramatik vurgu ile

icra ediliyor, sanatçı kendisi de bir oyuncu gibi çeşitli rollere bürünerek müziğin anlamını derinleştiriyordu.

Bu yönüyle, Behbudov'un sahne anlayışı, müzik ile tiyatro arasındaki geleneksel sınırları aşmış ve yeni bir performans modeli oluşturmuştur. Onun vizyonu, şarkıların sadece vokal icradan ibaret olmadığını, bir hikâye anlatma aracına dönüştürülebileceğini göstermiştir.

Reşit Behbudov, yalnızca bir müzisyen değil, aynı zamanda güçlü bir aktör ve sahne sanatçısıydı. Onun müziğe kattığı dramatik anlatım gücü, geleneksel sahne sanatlarını modern bir yapıya kavuşturmuştur. Müziği, teatral sahne düzenlemeleriyle birleştirerek, izleyicinin yalnızca işitsel değil, aynı zamanda görsel ve duygusal bir deneyim yaşamasını sağlamıştır.

Behbudov'un en belirgin özelliklerinden biri, sahnedeki her detay üzerinde titizlikle durması ve performanslarını yalnızca bir müzikal icra olarak değil, büyük bir sanatsal kompozisyon olarak değerlendirmesidir. Onun sahne anlayışı, yalnızca bireysel bir performans değil, aynı zamanda kolektif bir sanatsal üretim süreci olarak da değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, Reşit Behbudov'un sanatsal mirası, Azerbaycan sahne sanatlarının gelişiminde önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Onun sanatı, müziği ve tiyatroyu birleştiren özgün estetik anlayışıyla, yalnızca kendi döneminde değil, sonraki nesiller üzerinde de büyük bir etki bırakmıştır. Onun sanatsal vizyonu, Azerbaycan sahne sanatlarında modernleşme sürecinin en önemli örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Reşit Behbudov'un aldığı sayısız ödül ve unvanlar, onun yalnızca güçlü bir vokal sanatçısı olmadığını, aynı zamanda çok yönlü bir sahne insanı olarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde büyük takdir topladığını göstermektedir. Bu ödüller, sanatçının uzun yıllar süren yaratıcı emeğinin ve sahnedeki unutulmaz performanslarının birer simgesidir:

- ***Sosyalist Emek Kahramanı*** -23 Nisan 1980: SSCB döneminin en yüksek sivil onurlarından biri olan bu unvan, Behbudov'un kültürel mirasa yaptığı eşsiz katkıların bir ifadesidir.
- ***SSCB Halk Sanatçısı*** - 9 Haziran 1959: Tüm Sovyetler Birliği çapında verilen bu prestijli unvan, onun sanatının sınırları aşan gücünü ve etkisini temsil eder.
- ***Azerbaycan SSC Halk Sanatçısı*** -20 Haziran 1951

- ***Azerbaycan SSC Emektar Sanatçısı*** -1946
- ***Gürcistan SSC Emektar Sanat Adamı*** - 11 Aralık 1977
- ***Dağıstan MSSR Halk Sanatçısı*** - (Tarihi belirtilmemiş): Farklı Sovyet Cumhuriyetleri tarafından takdir edilmesi, Behbudov'un bölgesel değil, evrensel bir sanat değeri taşıdığını gösterir.
- ***Stalin Ödülü (2. derece)*** - 1946: Bu önemli ödülü, *Arşın Mal Alan* filmindeki Asgar rolüyle kazanan Behbudov, oyunculuğu ve vokal gücüyle dönemin en beğenilen sanatçılarından biri haline gelmiştir.
- ***Azerbaycan SSC Devlet Ödülü*** - 1978: Özellikle konser programlarıyla kültürel yaşamı zenginleştirmesi nedeniyle verilmiştir.
- ***2 kez Lenin Madalyası*** - 6 Ocak 1976 ve 23 Nisan 1980: Sovyetler Birliği'nin en saygın nişanlarından biri olan Lenin Madalyası, Behbudov'un istikrarlı sanat yolculuğunun nişanesi olmuştur.
- ***Kızıl Emek Bayrağı Nişanı*** -1 Şubat 1961
- ***Halklar Dostluğu Madalyası*** - 13 Aralık 1985: Bu madalya, Behbudov'un sanat aracılığıyla halklar arasında kültürel köprüler kurma misyonunun takdir edildiğini gösterir (http-6) (Görsel 2.5).

Görsel 2.5. Behbudov'un aldığı bazı ödüller.

"Xalqlar Dostluğu" ordeni	
rus. орден "Дружбы народов"	
	
Ölkə	 SSRİ
Tip	orden
Status	verilmir
Statistika	
Təsis tarixi	17 dekabr 1972
Leğv tarixi	1994
İlk təltif	29 dekabr 1972
Son təltif	21 dekabr 1991
Təltif sayı	

SSRİ xalq artisti — 13 yanvar 1936-cı ildə təsis olunmuşdur. İlk laureat 6 sentyabr 1936-cı ildə Konstantin Stanislavski olmuşdur.

SSRİ xalq artisti	
	
Ölkə	 SSRİ
Tip	mükafat, fəxri ad
Statistika	
Təsis tarixi	13 yanvar 1936
İlk təltif	6 sentyabr 1936
Son təltif	21 dekabr 1991
Təltif sayı	1.006
Ardıcılıq	

"Stalin" mükafatı	
	
Ölkə	 SSRİ
Tip	mükafat
Statistika	
Təsis tarixi	1941
Vikianbarda əlaqəli mediafayllar	

musiqi və kino inkişaf etdirilməsi işində xüsusi fərqlənən görkəmli incəsənət xadimlərinə verildi.

Azərbaycan SSR xalq artisti	
Азәрбајҹан ССР халқ артисти	
	
Ölkə	 Azərbaycan SSR
Tip	fəxri ad
Kimə verilir	Azərbaycan SSR-də incəsənətin teatr, kino və musiqi sahələrində böyük yaradıcılıq uğurları qazanmış incəsənət xadimlərinə
Status	verilmir
Statistika	
Təsis tarixi	28 iyul 1928

SSRİ xalq artisti — 13 yanvar 1936-cı ildə təsis olunmuşdur. İlk laureat 6 sentyabr 1936-cı ildə Konstantin Stanislavski olmuşdur.

SSRİ xalq artisti	
	
Ölkə	 SSRİ
Tip	mükafat, fəxri ad
Statistika	
Təsis tarixi	13 yanvar 1936
İlk təltif	6 sentyabr 1936
Son təltif	21 dekabr 1991
Təltif sayı	1.006
Ardıcılıq	

musiqi və kino inkişaf etdirilməsi işində xüsusi fərqlənən görkəmli incəsənət xadimlərinə verildi.

Azərbaycan SSR xalq artisti	
Azərbaycan SSR xalq artisti	
	
Ölkə	 Azərbaycan SSR
Tip	fəxri ad
Kimə verilir	Azərbaycan SSR-də incəsənət teatr, kino və musiqi sahələrində böyük yaradıcılıq uğurları qazanmış incəsənət xadimlərinə
Status	verilmir
Statistika	
Təsis tarixi	28 iyul 1928

Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı	
	
Mükafat laureatının döş üzünə	
Ölkə	 Azərbaycan SSR
Tip	mükafat
Kimə verilir	ev təhsilində, elmi, mədəniyyət sahələrində xüsusi nailiyyətlər göstərən şəxslərə
Statistika	
Təsis tarixi	10 sentyabr 1920
İlk təltif	29 sentyabr 1920
Son təltif	28 may 1991 (1990-cı il)
Ardıcılıq	

Azərbaycan SSR əməkdar artisti	
Azərbaycan SSR əməkdar artisti	
	
Ölkə	 Azərbaycan SSR
Tip	fəxri ad
Status	verilmir
Statistika	
Təsis tarixi	28 iyul 1928
Ləğv tarixi	5 fevral 1991
İlk təltif	13 yanvar 1929
Son təltif	2 iyun 1990
Təltif sayı	600-dən çox
Ardıcılıq	

2.11. Rəşit Behbudov'un Şarkıcılıq və Oyunculuğu Birleştirməsi

Behbudov'un sanat anlayışı, yalnızca vokal yeteneğiyle sınırlı kalmamış, sahne üzerindeki dramatik anlatımı ve karakter yorumlamasıyla da derinleşmiştir. Onun sanatını farklı kılan en önemli özelliklerden biri, müziğin dramatik yapısıyla sahne performansını başarılı bir şekilde birleştirebilmesidir. Behbudov'un vokal performansları incelendiğinde, onun yalnızca bir şarkıcı değil, aynı zamanda müzikal anlatıyı beden dili, mimik ve duygusal ifadelerle tamamlayan bir sahne sanatçısı olduğu görülmektedir. Sahne üzerindeki doğal oyunculuk yeteneği, onu yalnızca konser sanatçısı olarak değil, sinema ve tiyatrodada da önemli bir figür haline getirmiştir.

3. REŞİT BEHBUDOV’UN SANAT KARIYERİ VE OPERA İLE TANIŞMASI

Behbudov’un sahne performanslarındaki en dikkat çekici yönlerden biri, opera sanatçısı kimliğiyle müzikal icralarını dramatik bir anlatımla desteklemesidir. Bu bağlamda, onun güçlü vokal tekniği ve sahne üzerindeki doğal duruşu, Azerbaycan operasının önemli rollerini başarıyla icra etmesine olanak sağlamıştır.

Özellikle Üzeyir Hacıbeyov’un "Arşın Mal Alan" operetindeki "Asgar" rolü ve Fikret Amirov’un "Sevil" operasındaki "Balash" karakteri, Behbudov’un müzikal ve dramatik anlatım gücünü en iyi şekilde yansıttığı eserler arasında yer almaktadır. Bu eserlerdeki performansları, Azerbaycan sahne sanatları açısından yeni bir yorum getirmiş ve müzik ile tiyatroyu iç içe geçiren bir anlatı biçimi oluşturmuştur (Babayeva, 2012, s.139).

Behbudov’un Arşın Mal Alan performansı, onun müzik ve oyunculuk arasındaki dengeyi kurabilme yeteneğini gözler önüne sermektedir. Arşın Mal Alan’ın 1945 yapımı film uyarlamasında, opera vokalini sinematik anlatımla birleştirmesi, onun sahne sanatlarında benzersiz bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

Özellikle şu noktalarda Behbudov’un yaklaşımı dikkat çekicidir:

- Opera ile Sinema Arasındaki Denge: Behbudov, opera icracılığının dramatik yönlerini sinemaya taşıyarak, müzikal anlatımı sahne performansına entegre etmiştir.
- Karakterin Canlı ve İnandırıcı Yorumu: Esger karakterini oynarken, yalnızca şarkı söylemekle kalmamış, jest ve mimiklerini de ustalıkla kullanarak karakterin inandırıcılığını artırmıştır.
- Uluslararası Tanınırlık: Arşın Mal Alan’ın sinema uyarlaması, Behbudov’un sanatını Azerbaycan dışına taşımış ve Sovyetler Birliği başta olmak üzere birçok ülkede tanınmasına katkı sağlamıştır.

Bu noktalar, onun sanatsal kimliğinin yalnızca müzikle değil, aynı zamanda sahne ve ekran üzerindeki anlatım gücüyle de şekillendiğini göstermektedir (Abbasova, 1975, s. 241).

Behbudov’un sanatsal mirasının önemli bir bölümü de sinema sahnesindeki performanslarıdır. Onun sinemadaki başarısı, yalnızca müzikal sahneleri canlandırmakla sınırlı kalmamış, oyunculuk açısından da dikkate değer bir seviyeye ulaşmıştır.

"Arşın Mal Alan"ın sinema uyarlamasındaki başarısı, Behbudov’un sahne performansını beyaz perdeye nasıl başarılı bir şekilde taşıyabildiğini göstermektedir. Onun sahnedeki

enerjisi, mimikleri ve jestleri, klasik müzikal filmlerinin oyunculuk anlayışına yeni bir soluk getirmiştir.

Behbudov'un oyunculuk tekniği, sahne performanslarıyla benzer bir yapı taşımaktadır:

- Duygusal Derinlik: Şarkıların anlamını dramatik bir bağlamda aktarma yeteneği
- Sahne Hakimiyeti: Hem opera sahnesinde hem de sinema ekranında doğal bir duruş sergileme becerisi
- İzleyiciyle Bağ Kurma: Müzikal ifadeyi mimik ve beden diliyle güçlendirerek izleyicinin duygusal katılımını sağlama

Bu unsurlar, onun yalnızca bir şarkıcı olmadığını, aynı zamanda güçlü bir dramatik anlatım yeteneğine sahip olduğunu göstermektedir (Kazımlı, 2004, s. 94).

Reşit Behbudov, Azerbaycan müzik sahnesinde halk müziği, popüler şarkılar ve opera icrasında kendine has bir üslup geliştirmiştir. Sanatçı, özellikle müzikal yeteneği ve etkileyici sesi sayesinde farklı türlerde başarı göstermiştir. Ancak, onun opera sahnesine adım atması, Fikret Amirov'un Sevil operasındaki Balaş rolü ile olmuştur (Behbudov, 1973).

3.1. Behbudov'un Opera İcrasında Mugam, Arya Yorumu ve Teknikleri

Reşit Behbudov'un sesinin en dikkat çeken yönlerinden biri hem opera hem de mugam icrası için uygun bir yapıya sahip olmasıdır. Geleneksel bir Azerbaycan müzik formu olan mugam, doğaçlama (irticalen) icraya izin veren, makamsal geçkilerle zenginleştirilmiş süslemeli (melizmatik) bir yapı sergiler. Buna karşılık, Batı müziği kökenli opera ise bestecinin yazılı partiyonuna sadık, metronomik ve armonik kurallarla sınırlandırılmış bir icra disiplini gerektirir.

Mugam sanatında, sesin esnekliği ve doğaçlama becerisi ön planda tutulurken, opera icrasında ise sesin projeksiyonu ve teknik doğruluğu önemlidir. Ancak Behbudov, her iki müzik türünün gerekliliklerini ustaca birleştirerek, kendine özgü bir icra tarzı geliştirmiştir (Emelyanov, 1997, s. 44).

Aryaların yapısında mugam sanatına yakınlık, özellikle aruz vezninin etkisiyle kendini göstermektedir. Arya metinlerinin aruz ölçüsüne dayalı olması, müzikal icranın belirli bir ritmik düzen içerisinde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu ritmik yapı, Behbudov'un icrasında geniş nefesli intonasyonların gelişmesine olanak tanımış, böylece kesintisiz bir melodik akış oluşturmuştur.

Muğam müziğinde giriş, gelişme ve sonuç bölümleri net bir şekilde ayrışırken, Behbudov'un icrasında bu bölümler arasında akıcı bir geçiş sağlanmaktadır. Özellikle "Naledendir ney kimi" ariasında, giriş ve gelişme bölümlerinin Segâh muğamı çerçevesinde yorumlandığı gözlemlenmektedir (Babayeva, 2012, s. 127).

Behbudov'un icra tekniği, muğam sanatına özgü melizmatik süslemeler, rölatif intonasyonlar ve duygusal geçişler ile karakterize edilmektedir. Onun performansında dikkat çeken başlıca özellikler şunlardır:

- Orijinal metne bağlılık: Behbudov, yorumlarında ariyanın temel melodik yapısını bozmadan, yalnızca muğam motiflerini doğal bir biçimde eklemektedir.
- Aruz vezni ve fonetik denge: Şarkı sözlerinin müzikal formla uyumu sağlanarak, vurguların doğru yerlerde yapılmasına özen gösterilmektedir.
- Melodik yapı ve Segâh muğamı etkisi: Ariyaların melodik gelişimi, özellikle Segah muğamı çerçevesinde şekillenmekte, bu da eserin dramatik yapısına derinlik kazandırmaktadır (DeHaan, 2021, s. 188).

Arşın Mal Alan' operetinde Reşit Behbudov'un seslendirdiği en önemli parçalardan biri olan 'Ahtarib-tapdım seni', yalnızca melodik yapısıyla değil, aynı zamanda Asgar karakterinin iç dünyasını ve duygusal dönüşümünü yansımasıyla da dikkat çeker. Bu eser, karakterin arayıştan buluşa, belirsizlikten aşka uzanan psikolojik yolculuğunu müzikal bir derinlikle ortaya koyarken, Behbudov'un yorumundaki içtenlik ve teknik ustalık, parçayı operetin en çarpıcı anlarından biri haline getirmiştir. Bu şarkı, başkahraman Asgar'ın iç dünyasını daha açık şekilde ortaya koymakta olup, özellikle aşkın getirdiği coşkulu duyguların vokal formda ifadesine olanak tanımaktadır.

Behbudov'un yorumunda dikkat çeken unsurlar şunlardır:

- Duygusal Geçişler: Şarkının giriş bölümünde yüksek enerjili ve dinamik bir başlangıç bulunmakta, bu da kahramanın içsel heyecanını yansıtmaktadır. Behbudov, bu bölümlerde geniş nefesli bir ses tekniği kullanarak sözlerin dramatik etkisini artırmaktadır.
- Muğam Unsurları: Behbudov'un icrasında muğam vokal süslemeleri ve melizmatik geçişler belirgin şekilde kendini göstermektedir. Bu, onun

geleneksel Azerbaycan müziği ile batı operası tekniklerini nasıl harmanladığını kanıtlayan en önemli göstergelerden biridir.

- Lirik ve Dinamik Yorum: Aryanın ilerleyen bölümlerinde melodi, daha yumuşak ve lirik bir forma bürünmektedir. Behbudov'un bu kısımlarda duygu yoğunluğunu artırarak ses renginde yaptığı değişiklikler, sahnedeki dramatik etkiyi güçlendirmektedir (DeHaan, 2021, s. 168).

4. AZERBAYCAN SAHNE SANATLARINDA ARŞIN MAL ALAN VE SEVİL OPERASI

Üzeyir Hacıbeyov tarafından bestelenen Arşın Mal Alan, Azerbaycan müzik tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1913 yılında yazılan bu müzikli komedi hem halk müziği motifleri hem de Batı operet geleneğinden unsurlar barındırması nedeniyle dikkat çekmektedir. 20. yüzyılın başlarında eserin sahneye konulması, dönemin Azerbaycan tiyatrosu ve opera kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur. İlk sahnelenişinde Hüseyngulu Sarabski tarafından canlandırılan Asgar karakteri, zamanla Azerbaycan sahnesinde farklı sanatçılar tarafından yorumlanmıştır. Bu karakterin, ilerleyen yıllarda Raşid Behbudov'un sanatıyla özdeşleşmesi, eserin sanatsal evrimi açısından dikkat çekicidir (http-6), (Görsel 4.1.).

Görsel 4.1. Raşid Behbudov'un Esger karakteri ve Gülçehre.

Kaynak: <https://aki.az/milli-kino-tarihimizd%C9%99n-arsin-mal-alan/>

Üzeyir Hacıbeyli'nin Arşın Mal Alan opereti, 1973 yılında yeniden düzenlenerek gramofon kaydı olarak yayımlanmıştır. Bu kayıta, Behbudov'un yanı sıra dönemin en

önemli Azerbaycanlı solistleri de yer almış ve eserin müzikal kalitesi oldukça yüksek bir seviyeye taşınmıştır.

Bu kayıt sürecinde Behbudov'un katkıları şunlardır:

- Orkestra ve Solist Uyum: Behbudov, solist olarak orkestra ile kurduğu denge sayesinde eserin hem teatral hem de müzikal yönünü güçlendirmiştir.
- Çok Dilli Yorum: Kayıt, yalnızca Azerbaycan Türkçesinde değil, aynı zamanda Rusça ve diğer dillerde de icra edilerek uluslararası dinleyici kitlesine ulaşmayı başarmıştır.
- Seslendirme Sanatı: Arşın Mal Alan'ın 1973 yılındaki kaydında Behbudov'un performansı hem operatik hem de halk müziği öğeleri taşıyan nadir icralardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu kayıta Behbudov'un yanı sıra, şu sanatçılar da yer almıştır:

Asgar: Reşit Behbudov

Gülçöhra: Fidan Qasımova

Asya: Huraman Qasımova

Süleyman: Mürsal Badırov

Soltan bay: Ali Haqverdiyev

Cahan: Şafiqa Qasımova

Vali: Hüseyin Hüseyinov

Telli: Nazakat Mammadova

Raşid Behbudov'un Arşın Mal Alan operetindeki başarısı, onun müzikal kimliğinin geniş bir yelpazede geliştiğini göstermektedir. Onun bu eserdeki performansı, yalnızca opera sahnesinde değil, aynı zamanda sinema, gramfon kayıtları ve konserlerde de etkisini sürdürmüştür (Babayeva, 2012, s.127).

Behbudov'un bu roldeki icrasının etkileri şunlardır:

- Operatik ve Halk Müziği Karışımı: Azerbaycan müziğinin batı müziğiyle birleştiği bir form sunarak, yeni bir müzikal anlatım biçimi geliştirmiştir.
- Uluslararası Tanıtım: Behbudov'un seslendirdiği versiyon, Azerbaycan dışında birçok ülkede tanınmasını sağlamış ve Arşın Mal Alan'ın dünya çapında popülerleşmesine katkıda bulunmuştur.
- Dramatik Etki: Sahnede yalnızca vokal tekniğini değil, aynı zamanda beden dilini ve oyunculuk yeteneğini de etkili bir şekilde kullanarak,

karakterin duygusal dünyasını daha güçlü bir biçimde yansıtmıştır. (Hüseynov, 2003, s.40).

4.1. “Asgar” Karakteri ve Yorumu

Asgar karakteri, eserin ana kahramanı olarak, müzikal anlatının merkezinde yer almaktadır. Bu karakterin yorumu, yalnızca vokal yetenek değil, aynı zamanda sahne performansı ve dramatik anlatım gücü de gerektirmektedir. Behbudov’un bu karaktere getirdiği yorum, onun çok yönlü sanatçı kimliğini sergilemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Reşit Behbudov’un Arşın Mal Alan’daki Asgar karakterine getirdiği yorum, onun oyunculuk ve vokal sanatındaki ustalığını yansıtmaktadır (Veliyev, 2002, s.28). Behbudov’un yorumu şu açılardan değerlendirilmelidir:

- Vokal teknik ve icra: Behbudov, operatik bir ses tekniğine sahip olmasının yanı sıra, halk müziği unsurlarını da ustalıkla icra eden bir sanatçıydı. Arşın Mal Alan’daki performansı, vokal gücünü en üst seviyede sergilemesine olanak tanımıştır.
- Doğal ve etkileyici oyunculuk: Onun sinema ve sahne performansı, doğal ve etkileyici bir oyunculuk anlayışına dayanıyordu. Filmdeki rolü, yalnızca bir şarkıcı değil, aynı zamanda güçlü bir sahne sanatçısı olduğunu da kanıtlamıştır.
- Kültürel ve sanatsal derinlik: Behbudov’un canlandırdığı Asgar, yalnızca bir karakter değil, aynı zamanda Azerbaycan kültürünü temsil eden önemli bir figür haline gelmiştir. Onun sanatsal yaklaşımı, eserin geniş kitleler tarafından benimsenmesini sağlamıştır (Abbasova, 1975, s. 242).

Onun performansı, müzikal ve dramatik öğeleri kusursuz bir uyum içinde sergileyerek hem sanat çevrelerinde hem de izleyicilerin gönlünde derin izler bırakmıştır. Bu performans hem Azerbaycan’da hem de uluslararası alanda büyük beğeni toplamış ve Behbudov’u geniş kitlelere tanıtan önemli sanatsal projelerden biri olmuştur.

Behbudov’un sanatsal mirası içinde Arşın Mal Alan’daki performansı, onun hem opera sanatçısı hem de sinema oyuncusu olarak çok yönlü yeteneğini sergileyen en önemli çalışmalarından biri olarak kabul edilmektedir (Malkoç, 2021, s. 75).

4.2. “Arşın Mal Alan” Filminin Başarısı ve Behbudov’un Katkısı

Arşın Mal Alan’ın 1945 yılında sinemaya uyarlanması, eserin popülerliğini artırmış ve Behbudov’un sanatsal mirasını uluslararası bir boyuta taşımıştır. Bu film, yalnızca Azerbaycan’da değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği ve diğer birçok ülkede büyük ilgi görmüştür.

Filmin başarısında etkili olan temel faktörler şunlardır:

- Reşit Behbudov’un sahne hakimiyeti: Behbudov’un filmde sergilediği oyun, onun oyunculuk yeteneğini bir kez daha kanıtlamış ve Asgar karakterine yeni bir boyut kazandırmıştır.
- Eserin kültürel evrenselliği: Arşın Mal Alan, 49 ülkede 120 farklı tiyatrodan sahnelenmiş ve 186 dile çevrilerek dünya çapında geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır.
- Sanatsal ve Müzikal Başarı: Behbudov’un performansı, Arşın Mal Alan’ı klasik Azerbaycan operetlerinden biri haline getirmiş ve eserin sanat dünyasındaki yerini sağlamlaştırmıştır.

4.3. Fikret Amirov ve Sevil Operası

1953 yılında Azerbaycan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosu’nda sahnelenen Sevil operası, ünlü yazar Cafar Cabbarlı’nın aynı adlı eserinden uyarlanarak sahneye taşınmıştır. Toplumsal değişim, kadının toplumdaki yeri ve bireysel özgürlük temalarını işleyen bu yapıt hem edebi kökeni hem de sahneye aktarılış biçimiyle dönemin sanatsal ve kültürel atmosferine önemli katkılarda bulunmuştur. Eserin sahneye konmasıyla birlikte Raşid Behbudov ilk kez bir opera sanatçısı olarak seyirci karşısına çıkmıştır. Behbudov’un ses rengi ve dramatik ifade gücü sayesinde Balas karakteri sahnede güçlü bir kimlik kazanmıştır (Görsel 7). Fikret Amirov’un 1953 yılında sahnelenen Sevil operası, Cafar Cabbarlı’nın aynı adlı tiyatro eserinden uyarlanmıştır. Eserin librettosu Tofiq Ayyubov tarafından yazılmış olup, Azerbaycan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosu’nda sahnelenmiştir. Balas karakteri, eserin dramatik yapısında önemli bir yere sahiptir. İlk başta zengin ve kibirli bir kişi olarak tasvir edilen Balas, eserin ilerleyen bölümlerinde toplumda meydana gelen sosyal ve politik değişimler sonucunda mülksüzleşmiş bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu karakter dönüşümü, Behbudov’un sahne yorumuyla daha güçlü bir etkiye sahip olmuş ve onun oyunculuk yeteneğini sergileme fırsatı sunmuştur. Reşit Behbudov’un Sevil operasındaki performansı, Azerbaycan operasının

gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Onun bu operadaki başarısı, Azerbaycan operasının sahneleme, müzikal icra ve dramatik anlatım açısından yeni bir seviyeye ulaşmasına katkıda bulunmuştur.

Özellikle Behbudov'un sahne üzerindeki etkileyici performansı, Azerbaycan operasında vokal ve dramatik anlatımın nasıl bütünleşebileceğini gösteren önemli bir örnek olmuştur. Onun bu operadaki başarısı, kendisinden sonraki nesil opera sanatçıları için de önemli bir ilham kaynağı olmuş ve Azerbaycan operasının uluslararası arenada daha geniş bir tanınırlık kazanmasına katkı sağlamıştır.

Behbudov'un Balaş karakterine getirdiği yorum, Azerbaycan operasının yalnızca teknik bir müzikal icra olmadığını, aynı zamanda dramatik anlatımı ön planda tutan bir sanat dalı olduğunu göstermesi açısından da önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Behbudov'un Sevil operasındaki Balaş yorumunda dikkat çeken unsurlar şunlardır:

- Dramatik derinlik: Balaş karakterinin geçirdiği sosyal değişim süreci, Behbudov'un oyunculüğunda etkileyici bir şekilde yansıtılmıştır. Sanatçı, karakterin iç çatışmalarını ve dönüşüm sürecini sahneye başarılı bir şekilde taşımıştır.
- Vokal teknikleri: Behbudov'un Balaş karakteri için kullandığı ses tekniği, Azerbaycan operasına özgü muğam geleneği ile batı operası tekniklerini birleştiren bir nitelik taşımaktadır. Bu sentez, operanın müzikal yapısını daha özgün kılmıştır.
- Sahnede yenilikçi yaklaşım: Dönemin eleştirmenleri Behbudov'un, sadece Balaş karakterini canlandırmakla kalmayıp, aynı zamanda operadaki karakter stereotiplerine yeni bir bakış açısı kazandırdığını belirtmiştir (Karaev, 1988).

1953 yılında Sevil operası, Reşit Behbudov'un başrolünde olduğu bir kayıt süreciyle gramofon plağına alınmıştır. Bu kayıt, Azerbaycan müzik tarihinin en önemli belgelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Eserde rol alan sanatçılar:

Sevil: V. Abişeva

Gülüş: R. Cabbarova

Dilber: N. Martirosova

Atakişi: A. Bünyadzada

Balaş: F. Mehdiyev

Orkestra Şefi: Afrasiyab Badalbayli

Bu kayıt, Azerbaycan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosu orkestrası ve korosunun eşliğinde icra edilmiştir (Şahverdiyev, 2000, s.20) (Görsel 4.2.).

Görsel 4.2. *Raşid Behbudov'un canlandığı Balaş karakteri.*

Kaynak:

https://tly.m.wikipedia.org/wiki/Fajl:R%C9%99%C5%9Fid_Behbudov_Sevil_operas%C4%B1nda_Bala%C5%9F_rolunda.jpg

Balaş karakteri, eserin başında kibirli, zengin ve gösterişli bir adam olarak tasvir edilirken, daha sonra toplumsal değişimlerin etkisiyle alt sınıfa düşmüş bir figüre dönüşmektedir. Behbudov'un bu değişimi sahnede müzikal olarak aktarması, onun oyunculuk yeteneğinin bir göstergesidir. Balaş'ın arialarında yer alan melodik yapı, eserin dramatik gelişimiyle doğrudan bağlantılıdır. İlk ariasında güçlü, kendinden emin bir ton hâkimken, ikinci ariasında bu ton melankoliye dönüşmektedir (Nasirova, 2017, s. 104-105). Eserin dikkat çeken yönlerinden biri, Fikret Amirov'un Balaş karakterini özel olarak Behbudov'un ses rengine ve vokal kabiliyetine göre yazmış olmasıdır. Bu,

Azerbaycan opera tarihinde ikinci kez görülen bir durumdur. Daha önce, Üzeyir Hacıbeyli'nin Koroğlu operasında başkahraman, ünlü Azerbaycanlı hanende Bülbül'ün sesine özel olarak bestelenmişti. Sevil operasında da aynı yöntem benimsenmiş ve Behbudov'un ses rengi ile müzikal yetenekleri eserin karakterine doğrudan etki etmiştir. Bu durum, Behbudov'un Azerbaycan müziğindeki önemli konumunu ve benzersiz sanatçı kimliğini bir kez daha kanıtlamaktadır. K. Şahverdiyev'in makalesinde aktardığına göre, Fikret Amirov, Balas partisini oluştururken Behbudov'un yorumculuğundan doğrudan etkilenmiş ve sanatçıya şükranlarını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Azizim Reşit, Balas'ın partiyasını yaratma sürecinde bana gösterdiğin içten yardımlar ve verdiğin kıymetli tavsiyeler için sana gönülden teşekkür ediyorum. Ayrıca, Balas karakterini olağanüstü yüksek bir sanatsal düzeyde canlandırmanın için derin minnettarlığımı ifade etmek isterim. Senin bu yorumun, esere hem ruh hem de derinlik kazandırdı."(Şahverdiyev, 2000, s. 16).

Bu ifadeden yola çıkarak, Behbudov'un yalnızca bir yorumcu değil, aynı zamanda eserin vokal-teknik yapısının oluşturulmasına doğrudan katkı sağlayan bir sanatçı olduğu anlaşılmaktadır. Besteci ve icracı arasındaki bu tür bir iş birliği, dönemin opera sahnesi için oldukça yenilikçi bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Behbudov'un Balas karakterine kattığı en önemli unsurlar şunlardır:

- Vokal teknik ve müzikal yorumu: Behbudov, geniş vokal yelpazesi ve mükemmel ses tekniğiyle Balas karakterine derinlik kazandırmıştır. Eserde yer alan müzikal pasajların bazıları, özellikle Behbudov'un ses rengine uygun şekilde şekillendirilmiştir.
- Sahneleme ve dramatik etki: Behbudov'un yorumladığı Balas karakteri, klasik opera kalıplarının ötesine geçerek, karakterin psikolojik dönüşümünü sahnede güçlü bir şekilde yansıtmıştır.
- Muğam ve opera arasındaki bağ: Behbudov'un muğam icrasındaki ustalığı, Balas'ın müzikal yapısına doğrudan etki etmiş, esere geleneksel Azerbaycan müziğinin renklerini katmıştır.

Afrasiyab Badalbayli'nin ifadelerine göre, Behbudov bu rolü büyük bir tutkuyla çalışmış ve Balas'ın müzikal karakterine tüm detaylarıyla hâkim olmuştur. Badalbayli,

Behbudov'un sahnedeki titiz çalışmasını şu sözlerle dile getirmiştir: "Şarkı sunacağı parti ve yaratacağı imaj konusunda çok ciddi ve talepkardır."

Bu açıklama, Behbudov'un sadece güçlü bir sese sahip olmadığını, aynı zamanda sahneye taşıdığı karakteri en ince ayrıntısına kadar analiz eden bir sanatçı olduğunu göstermektedir. Reşid Behbudov'un vokal sanatı hem Batı'nın akademik müzik anlayışını hem de Doğu'nun geleneksel müzik mirasını birleştiren benzersiz bir sentez olarak değerlendirilmektedir. Sanatçının geniş vokal aralığı, teknik donanımı ve çok yönlü müzikal anlayışı, onun müzik tarihindeki yerini sağlamlaştırmıştır.

Behbudov, sesini kullanma biçimi, nefes kontrolü ve repertuar çeşitliliği açısından büyük bir ustalık sergileyerek, Azerbaycan müziği ile dünya müziği arasında köprü kuran önemli bir sanatçı olarak öne çıkmaktadır. Onun vokal mirası hem akademik müzik çalışmaları hem de sahne sanatları açısından değerli bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Behbudov, Sevil operasındaki Balaş karakterine hazırlanırken büyük bir titizlikle çalışmıştır. Bu rol onun operadaki ilk deneyimi olduğu için, sadece vokal performansını değil, aynı zamanda sahne hareketlerini, dramatik ifadeyi ve rolün gerektirdiği oyunculuk becerilerini de geliştirmeye büyük önem vermiştir. Özellikle, opera sahnesine daha güçlü bir giriş yapabilmek ve rolüne daha bilinçli bir şekilde hazırlanmak adına Moskova Konservatuvarı'ndan Prof. Q.Q. Adeni'yi Bakü'ye davet etmiş, onun deneyimlerinden ve sahneleme teknikleri konusundaki bilgilerinden faydalanmıştır.

Bu süreçte Behbudov, operanın iç yapısını, karakterlerin psikolojik derinliğini ve Balaş'ın sahnedeki dramatik dönüşümünü detaylı bir şekilde analiz etmiş ve böylece yalnızca teknik bir icracı olarak kalmayıp, sahne üzerindeki rolüne sanatsal bir vizyon katmıştır. Behbudov'un sahne üzerindeki bu titiz çalışmaları, onun yalnızca bir şarkıcı değil, aynı zamanda bir opera sanatçısı olarak da anılmasını sağlamıştır.

Balaş karakteri, opera boyunca önemli bir dönüşüm yaşayan, iç çatışmaları ve dramatik değişimi ön planda olan bir figürdür. Fikret Amirov'un bestelediği bu karakter, özellikle müziğin taşıdığı duygusal ağırlık ve melodik yapının dramatik gelişimi açısından operanın en önemli rollerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Behbudov'un Balaş karakterine getirdiği yorum, onun yalnızca bir opera şarkıcısı olmadığını, aynı zamanda güçlü bir sahne oyuncusu ve karakter yaratma konusunda yetkin bir sanatçı olduğunu göstermektedir. Balaş karakteri, Behbudov'un yorumuyla, yalnızca müzikal açıdan değil, dramatik anlatım açısından da çok yönlü bir kimlik kazanmıştır. Onun Balaş karakterine getirdiği teatral vurgular, jestler, mimikler ve

dramatik iniş-çıkışlar, eserin sahne üzerindeki etkisini artıran en önemli faktörlerden biri olmuştur.

Bunun yanı sıra, Behbudov'un ses tekniği ve vokal yetkinliği de Balaş karakterinin sahnede güçlü bir şekilde ifade edilmesine katkıda bulunmuştur. Onun geniş ses aralığı, dramatik yükselişleri ve yumuşak inişleri mükemmel bir şekilde icra etmesi, Balaş'ın sahne üzerindeki psikolojik durumunu yansıtan en önemli unsurlar arasında yer almıştır (Zlatoqorov, 1959).

4.4. Sevil Operasında Balaş'ın Aryaları, Teknik Zorlukları ve Dramatik Gelişimi, Behbudov'un Performansı.

Balaş karakterinin vokal partisi, operadaki en zorlu bölümlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu partinin teknik açıdan karmaşıklığı, Behbudov'un icrasına büyük bir önem kazandırmıştır. Eserde Balaş'a yazılan bölümler, geniş melodik yapılar ve ani duygu geçişleri içerdiğinden, yorumcunun yalnızca ses tekniğiyle değil, aynı zamanda sahne enerjisiyle de güçlü bir performans sergilemesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, Behbudov'un deneyimi ve ses kontrolü, Balaş'ın dramatik yapısının başarıyla sahneye taşınmasını sağlamıştır. Dönemin eleştirmenleri, Behbudov'un bu rolde sergilediği performansı teknik mükemmeliyet ve duygusal yoğunluk açısından son derece başarılı bulmuşlardır (Babayeva, 2012, s. 138).

Azerbaycan müziğinin en önemli temsilcilerinden biri olan Reşit Behbudov, yalnızca popüler müzik ve muğam icracılığı ile değil, aynı zamanda opera sahnesindeki başarılı performanslarıyla da tanınmaktadır. Behbudov'un opera sahnesindeki ilk büyük rolü, ünlü Azerbaycan bestecisi Fikret Amirov'un Sevil operasında Balaş karakterini canlandırması olmuştur. Bu eser, Azerbaycan Sovyet besteciliğinin en önemli operalarından biri olarak kabul edilmekte olup, sosyal ve psikolojik yönleriyle dikkat çeken bir yapıya sahiptir.

Behbudov'un bu roldeki başarısı yalnızca onun vokal yetkinliği ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda sahne üzerindeki oyunculuk kabiliyeti, müzikal yorumu ve karaktere kattığı dramatik derinlik sayesinde unutulmaz bir icra ortaya koymuştur. Balaş karakteri, Sevil operasında hem bireysel hem de toplumsal dönüşümün sembolü olarak şekillenir. Bu bağlamda, Behbudov'un performansı, eserin sanatsal gücünü artıran temel unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Belyı, 1959). Sevil operasının müzikal yapısı, Azerbaycan operasının geleneksel öğeleri ile Klasik Batı operasının dramatik formunu

birleştiren bir özellik taşımaktadır. Balaş karakteri, operada bir dizi solo aryaya ve çeşitli ansambl bölümlerine sahiptir. Özellikle Balaş'ın I. perde ariası, II. perdedeki önemli solosu ve III. perdedeki dramatik sahneleri, operanın müzikal gelişiminde belirleyici rol oynayan bölümler arasındadır.

Behbudov'un icrasında Balaş'ın ariaları, yalnızca teknik bir vokal performans olarak değil, aynı zamanda müzikal bir anlatım aracı olarak değerlendirilmiştir. Onun yorumunda, müziğin duygusal yoğunluğu daha belirgin hale gelirken, melodik hatların dramatik ifadeyi güçlendirmesi sağlanmıştır. Besteci Qara Qarayev'in belirttiği gibi, Sevil operasında melodi, yalnızca müzikal bir süsleme ögesi değil, aynı zamanda operanın duygusal yükünü taşıyan temel bir anlatım aracıdır. Bu nedenle, Behbudov'un seslendirdiği Balaş karakteri, yalnızca sözel değil, aynı zamanda müzikal anlatım açısından da eserin ana eksenlerinden birini oluşturmaktadır (Nasirova, 2018, s. 34).

Balaş'ın arialarının melodik yapısı, Azerbaycan müziğinin geleneksel unsurlarıyla Batı operasının dramatik yapısını birleştiren bir özellik taşır. Bu noktada, özellikle muğam geleneğinin eserin müzikal dokusuna nasıl yansıdığı dikkat çekicidir. Balaş'ın arialarının melodik yapısı, muğam formuna dayalı olup, özellikle müzikal süslemeler ve intonasyon bakımından muğam geleneğiyle sıkı bir bağ içerisindedir.

Raşid Behbudov'un Balaş karakterine getirdiği yorumda, bu muğam etkilerini ne şekilde vurguladığı önemlidir. Onun geniş ses aralığı ve doğu müziğinin karakteristik süslemelerini kullanma becerisi, Balaş'ın müzikal çizgisini daha etkileyici hale getirmiştir. Özellikle ariaların ruhsal derinliği, Behbudov'un sesindeki dramatik iniş çıkışlarla birleşerek, Balaş'ın sahnedeki dönüşümünü daha belirgin hale getirmiştir.

Muğam yapısının Balaş'ın müzikal karakterine kattığı diğer bir önemli unsur ise, operanın dramatik anlatımı ile müzikal form arasındaki organik bağlıdır. Balaş'ın ariaları, yalnızca melodik olarak değil, aynı zamanda ritmik ve harmonik açıdan da muğam estetiğine uygun şekilde şekillendirilmiş olup, Behbudov'un icrası bu özellikleri daha belirgin hale getirmiştir. Sevil operası, Azerbaycan müziğinin Batı operası ile sentezinin en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilir. Operada, Balaş karakteri sosyal statüsünü yükseltmek isteyen, ancak bu uğurda kişisel değerlerinden ödün veren bir figür olarak tasvir edilmiştir. Onun Dilber'e duyduğu ilgi, sadece romantik bir aşk hikâyesi değil, aynı zamanda toplumsal yükselme arzusunun da bir yansımasıdır.

Balaş'ın sahnedeki gelişimi üç temel dramatik aşamada incelenebilir:

- İlk aşama: Balaş'ın toplumsal yükselme arayışında olduğu, hırslarının ağır bastığı dönem.
- İkinci aşama: İçsel çatışmalarının arttığı, sosyal statü uğruna verdiği kararların pişmanlığını yaşamaya başladığı dönem.
- Üçüncü aşama: Ruhsal bunalım ve çöküş süreci, müzikal olarak en yoğun duyguların ifade edildiği dönem.

Raşid Behbudov'un Balaş karakterine getirdiği yorum, bu aşamalar arasında güçlü bir vokal ve dramatik köprü kurmasını sağlamıştır. Behbudov, karakterin ruhsal değişimini, ses tonundaki değişiklikler, müzikal frazelerin dinamik kullanımı ve dramatik vurgularla belirgin hale getirmiştir.

Balaş karakteri, operanın ilerleyen bölümlerinde farklı ruh hallerini ve dönüşümleri yansıtan müzikal motifler aracılığıyla ifade edilmektedir. İlk sahnelerde Balaş, toplumda daha yüksek bir statüye ulaşmayı arzulayan, kişisel hırslarının peşinden giden bir karakter olarak resmedilir. Onun Dilber'e duyduğu ilgi, aslında sadece bir aşk meselesi değil, aynı zamanda toplumdaki yerini değiştirme arzusunun bir yansımasıdır.

Bu bağlamda, Balaş'ın Dilber'e yönelik söylediği şarkı, olay örgüsündeki düğüm noktasını oluşturur. Karakterin iç dünyasını ve psikolojik durumunu yansıtan bu şarkı, Balaş'ın toplumsal yükseliş arzusunu ve bu uğurda fedakârlık yapmaya hazır olduğunu ortaya koyar. Raşid Behbudov'un bu sahnedeki yorumu, büyük bir ilham ve ruh yüksekliğiyle icra edilmiş olup, karakterin dramatik dönüşümünün ilerleyen sahnelerde nasıl bir çatışmaya yol açacağını da önceden işaret etmektedir.

Bununla birlikte, Balaş'ın kişisel çatışmaları ve ruhsal gerilimleri, müzikal açıdan da belirgin hale gelir. Balaş'ın ilk ariası, onun hayatından duyduğu memnuniyetsizliği, kendi seçimleri konusunda yaşadığı pişmanlığı ve içsel çatışmalarını müzikal olarak yansıtır. Bu ariya, bestecinin karakterin psikolojik durumunu müziğin diliyle anlatma konusundaki ustalığını gösterirken, Behbudov'un yorumu da Balaş'ın dramatik iniş çıkışlarını etkileyici bir şekilde sunmaktadır.

İlerleyen sahnelerde Balaş'ın ikinci ariası, artık karakterin bunalım içinde olduğunu, ruhsal çöküş yaşadığını ve hayal kırıklığına uğradığını ifade eden müzikal bir anlatıma sahiptir. Burada müziğin dramatik yapısı daha belirgin hale gelir ve karakterin psikolojik durumu, melodik hatlarla başarılı bir şekilde desteklenir. Behbudov'un bu ariyayı icrası, vokal dinamiklerindeki ustalık, müzikal nüanslara verdiği önem ve sahne üzerindeki dramatik ifadesiyle eserin en çarpıcı bölümlerinden biri haline gelmiştir.

4.5. Sevil Operasında Balaş'ın Aryalarındaki Müzikal Portre, Behbudov'un Kullandığı Vokal Tekniği ve Sahne Performansı

Balaş'ın müzikal partiyonları, operanın dramatik gelişimine paralel olarak vokal açıdan da bir dönüşüm sergilemektedir. İlk bölümlerde Balaş'ın ariaları daha akıcı ve parlak bir melodik yapıya sahipken, ilerleyen bölümlerde karakterin yaşadığı içsel çatışmaların bir yansıması olarak daha dramatik ve ağır tempolu bölümler devreye girer.

Raşid Behbudov'un Balaş yorumunda öne çıkan vokal teknikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Vokal genişlik ve esneklik: Behbudov, geniş ses aralığı ve güçlü tenor sesiyle Balaş'ın duygusal dalgalanmalarını başarılı bir şekilde ifade etmiştir.
- Muğam etkisi: Balaş'ın melodik çizgisi, Azerbaycan'ın geleneksel muğam yapısından izler taşımaktadır. Behbudov, ses süslemeleri ve melodik geçişlerde muğam estetiğini operaya entegre etmiştir.
- Dramatik ifade: Balaş'ın içsel çatışmalarını anlatan bölümlerde Behbudov'un vokal tonlamaları, dramatik vurgu ve artikülasyon açısından oldukça etkileyicidir.

Özellikle Balaş'ın ikinci ariyası, karakterin ruhsal çöküşünü en iyi yansıtan bölümlerden biridir. Bu ariyada Behbudov'un yorumundaki dinamik değişimler ve sesin yoğunluğu, karakterin psikolojik durumunu mükemmel bir şekilde sahneye taşımaktadır (Elesgerov, 1959). Raşid Behbudov'un Balaş rolündeki performansı yalnızca vokal açıdan değil, sahne üzerindeki teatral anlatımıyla da büyük beğeni kazanmıştır. Behbudov, Balaş'ın ruhsal dönüşümünü yalnızca sesiyle değil, beden dili, yüz ifadeleri ve sahnedeki hareketleriyle de güçlü bir şekilde desteklemiştir.

Özellikle 1959 yılında Moskova'daki Bolşoy Tiyatrosu'nda sergilenen Sevil operasında Balaş rolünde gösterdiği performans, onun Azerbaycan operasındaki zirve noktalarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu performans sonrasında Behbudov, SSCB Halk Sanatçısı unvanına layık görülmüştür (Nasirova, 2017, s. 104).

5. AZERBAIJAN MÜZİKLİ FİLMLERİNDE REŞİT BEHBUDOV'UN YERİ VE SANATSAL ETKİSİ

Reşit Behbudov'un sinema kariyeri boyunca rol aldığı filmler, Azerbaycan müzik ve sinema kültürünün gelişiminde kritik bir rol oynamıştır. 1955 yapımı Bahtiyar (veya Sevimli Mahnı), Behbudov'un oyunculuk ve şarkıcılık kariyerini birleştirdiği en önemli yapımlardan biridir. Filmde Behbudov, halk müziğinin en güzel örneklerini seslendirmiş ve Azerbaycan müzik geleneğini sinema perdesine taşımıştır. Filmde, Behbudov'un seslendirdiği şarkılar, Azerbaycan halk müziğinin zengin melodik yapısını ve sanatçının yorumu ile kazandığı estetik boyutu gözler önüne sermektedir. Bu film, Behbudov'un müzikli filmler içindeki en önemli projelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

1975 yapımı "Min Birinci Qastrol", Behbudov'un sinema estetiğini en iyi şekilde yansıttığı filmlerden biridir. Filmde, Behbudov'un müzikal anlatımı, Azerbaycan müzik geleneğini sahne ve sinema ile birleştirmesi açısından dikkat çekicidir. Film, Behbudov'un seslendirdiği eserler ve sanatsal estetik açısından onun sanatsal mirasını en iyi yansıtan yapımlardan biridir (Kazımzadə, 2003, s.82).

Reşit Behbudov'un sinema kariyeri, onun sahne performanslarındaki doğal yeteneğinin sinema estetiği ile birleşmesini sağlamıştır. Onun rol aldığı ilk önemli müzikli filmlerden biri, Üzeyir Hacıbeyli'nin ünlü opereti Arşın Mal Alan'ın (1945) sinema uyarlamasıdır. Bu filmde Behbudov, başrol karakteri olan Asgar'i canlandırmış ve vokal yeteneğiyle izleyiciyi büyülemiştir.

Behbudov'un bu filmdeki başarısı, onun Azerbaycan sınırlarını aşarak uluslararası alanda tanınmasını sağlamış ve sinema dünyasındaki varlığını perçinlemiştir. Film, Sovyetler Birliği başta olmak üzere birçok ülkede büyük ilgi görmüş ve Behbudov'un sanatçı kimliğini küresel bir boyuta taşımıştır (Kazımzade, 2004, s. 94). 1953 yılında "Baku Kinostudiyası" (Bakü Film Stüdyosu) tarafından çekilen "Doğma Halqıma", Azerbaycan sinema tarihinin en önemli müzikli filmlerinden biri olarak kabul edilir. Filmin yönetmenleri M. Romm ve H. Seyidzada olup, senaryo H. Seyidzada tarafından yazılmıştır. Film, Azerbaycan'ın müzikal geleneğini sinema estetiği ile birleştiren önemli bir yapıttır.

Film-konsert (film-konser) türünde çekilen bu yapım, Azerbaycan'ın sanat ustalarını ve müzikal mirasını öne çıkaran bir içeriğe sahiptir. Filmde, Azerbaycan'ın farklı bölgelerinden sanatçılar yer almakta ve onların müzikal performansları ile ülkenin kültürel çeşitliliği vurgulanmaktadır.

Filmde, Azerbaycan'ın önde gelen bestecilerinden Üzeyir Hacıbeyli, Müslüm Maqomayev, Qara Qarayev, Tofiq Quliyev, Said Rüstamov ve Afrasiyab Badalbayli gibi isimlerin eserleri yer almaktadır. Film, klasik Azerbaycan operalarının yanı sıra halk müziği örneklerini de içermektedir.

Behbudov'un bu filmdeki rolü, sadece bir icracı olarak değil, aynı zamanda sanat elçisi olarak da büyük önem taşımaktadır. Behbudov, filmde Azerbaycan bestecilerinin eserlerini seslendirirken, aynı zamanda filmdeki dramatik yapının önemli bir parçası haline gelmiştir. Onun performansı, sahne sanatları ile sinema estetiğinin birleştiği noktalardan biridir. Filmde Behbudov'un yorumladığı eserler, onun müzikal çok yönlülüğünü ve vokal gücünü gözler önüne sermektedir (http-4). Reşit Behbudov'un sinemadaki varlığı, sadece bir aktör veya müzikal icracı olarak değil, aynı zamanda Azerbaycan kültürünü tanıtan bir figür olarak da değerlendirilmelidir. Onun yer aldığı müzikli filmler, Azerbaycan'ın kültürel mirasının korunması ve tanıtılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Behbudov'un rol aldığı filmler, Azerbaycan'ın geleneksel müzik kültürünü sinema aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaştırmıştır. Özellikle muğam geleneği, klasik Batı müziği ve halk müziği unsurlarının birleştiği bu yapımlar, Azerbaycan müziğinin evrensel bir dil kazanmasını sağlamıştır.

Behbudov'un yer aldığı müzikli filmler, Azerbaycan'ın sosyal ve kültürel yapısını yansıtan önemli sanatsal belgeler olarak değerlendirilebilir. Bu filmler aracılığıyla, dönemin sanatsal ve toplumsal dinamikleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

Reşit Behbudov'un müzikli filmler alanındaki en önemli iş birliklerinden biri, ünlü Azerbaycan bestecisi Tofiq Guliyev ile olan sanatsal ortaklığıdır. Tofiq Guliyev, 1940'lerden itibaren Azerbaycan sinema müziği alanında önemli eserler vermiştir. Behbudov ile olan sanatsal iş birliği, Azerbaycan sinema müziğinin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

Tofiq Guliyev'in Behbudov için yazdığı şarkılar, Azerbaycan sinema tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Doğma Halqıma ve Bahtiyar filmlerinde Behbudov'un seslendirdiği eserler, onun müzikal kimliğini şekillendiren en önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Tofiq Quliyev'in besteleri, Azerbaycan film müziği tarihinde büyük bir yer tutmaktadır. Sabuhi, Görüş, Bahtiyar gibi filmler için yaptığı besteler, Azerbaycan müziğinin sinema sanatıyla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir (http-5).

5.1. Azerbaycan Sinemasında Yeni Bir Dönem, “Bahtiyar” Filmi.

1955 yılında Bakü Kinostudiyası tarafından çekilen Bahtiyar, Azerbaycan sinema tarihinin en önemli müzikli filmlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Filmin yönetmeni Latif Safarov, bestecisi ise dönemin en önemli müzisyenlerinden biri olan Tofiq Guliyev’dir.

Filmde, genç ve yetenekli bir petrol işçisi olan Bahtiyar Muradov karakteri, Reşit Behbudov tarafından canlandırılmıştır. Başrol karakterinin petrol sanayisinde çalışan bir işçi olması, dönemin Sovyet sinema anlayışıyla da uyumlu bir tema sunmaktadır. Ancak Bahtiyar filmini diğer Sovyet yapımlarından ayıran en önemli özellik, Raşid Behbudov’un yalnızca bir aktör olarak değil, aynı zamanda müzikal icracı olarak da ön planda olmasıdır.

Filmde Behbudov’un seslendirdiği şarkılar, Azerbaycan halk müziği ve klasik müzik öğelerinin sinemaya nasıl başarılı bir şekilde uyarlandığını göstermektedir. Bu yönüyle Bahtiyar hem bir biyografik anlatı hem de bir müzikal başyapıt olarak değerlendirilmiştir. Behbudov’un filmdeki rolü, onun sanatsal kimliğinin bir yansıması olarak görülmüştür. Film, sanatçının hayatındaki otobiyografik unsurları da içeren bir yapıya sahiptir. Nitekim, Behbudov’un canlandırdığı karakter olan Bahtiyar, onun gerçek hayattaki müzikal kariyerini ve toplum içindeki konumunu yansıtan bir figürdür.

Behbudov’un sahne performansındaki doğal yeteneği, sinema estetiği ile birleştiğinde ortaya güçlü bir müzikal anlatım çıkmıştır. Filmde yer alan müzikler, Azerbaycan bestecilerinin eserlerinden oluşmakta olup, halk müziği ile klasik müziğin uyumlu bir kombinasyonunu sunmaktadır. Özellikle Tofiq Quliyev’in bestelediği şarkılar, Behbudov’un yorumuyla sinema tarihine kazandırılmıştır.

T.Quliyev, Azerbaycan film müziğinin en önemli bestecilerinden biri olarak kabul edilir ve Behbudov için bestelediği şarkılar, onun müzikal tarzını en iyi şekilde yansıtmaktadır. Filmde yer alan müzikler, Behbudov’un seslendirdiği şarkılarla güçlü bir dramatik yapı oluşturmuş ve Azerbaycan müzikal filmlerinin estetik çerçevesini belirleyen unsurlar arasında yer almıştır. Bu açıdan bakıldığında, Bahtiyar filmi yalnızca bir sinema eseri değil, aynı zamanda Azerbaycan müziğinin görsel bir sunumu olarak değerlendirilebilir. Raşid Behbudov, Bahtiyar filmi ile yalnızca bir müzikal sanatçısı olarak değil, aynı zamanda bir sinema oyuncusu olarak da kendini kanıtlamıştır. Film, Behbudov’un kariyerinde önemli bir dönüm noktası olmuş ve onun müzikal yeteneğinin sinema aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

Film, Behbudov'un vokal yeteneğiyle sinema estetiğini nasıl bir araya getirdiğini gösteren başarılı bir örnek olup, Azerbaycan sinemasında müzikal türün gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Bahtiyar, müzikal filmler kategorisinde öncü bir yapım olarak kabul edilmekte ve Behbudov'un sanatsal mirasının en önemli parçalarından biri olarak değerlendirilmektedir (Babayeva, 2012, s. 127).

Bahtiyar filmi, baş kahraman Bahtiyar Muradov'un Naftalan petrol sahalarında çalışan bir işçiden, büyük bir müzikal sanatçıya dönüşümünü konu almaktadır. Film, yalnızca bir bireyin kariyer gelişimini anlatmakla kalmayıp, aynı zamanda aşk, toplum ve sanat arasındaki ilişkiyi de işlemektedir.

Filmin hikâyesi, dönemin Sovyet sinemasının belirgin temalarından biri olan "emekçi insanın yükselişi" çerçevesinde şekillenmiştir. Bahtiyar'ın halkın içinden gelen bir figür olarak sunulması, Sovyet ideolojisinin işçi sınıfını yücelten söylemiyle paralellik göstermektedir. Ancak filmi diğer Sovyet yapımlarından ayıran önemli bir nokta, hikâyenin merkezinde müziğin yer almasıdır. Filmde müzik yalnızca fon olarak değil, anlatının temel taşıyıcı unsurlarından biri olarak kullanılmıştır.

Film, müzikal sahnelerle desteklenerek baş karakterin iç dünyasını, aşk ve sanat yolculuğunu izleyiciye etkili bir şekilde aktarmaktadır. Raşid Behbudov'un seslendirdiği şarkılar hem karakterin ruh halini yansıtan hem de hikâyenin gelişimine katkıda bulunan unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Reşit Behbudov, Bahtiyar filminde yalnızca bir oyuncu değil, aynı zamanda bir müzikal icracı olarak da kendini göstermektedir. Filmde Behbudov'un canlandığı Bahtiyar karakteri, Azerbaycan halk müziğinin ve klasik müziğin zenginliğini izleyiciye aktaran bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Behbudov'un performansı, onun sahne tecrübesi ve vokal yeteneğiyle doğrudan ilişkilidir. Filmde karakterin duygusal dönüşümleri, müzik aracılığıyla anlatılmış, Behbudov'un sesi başlı başına bir anlatım aracı olarak kullanılmıştır. Örneğin, Bahtiyar'ın filmdeki ilk konser sahnesi, onun yalnızca bir müzikal sanatçı değil, aynı zamanda halkın sevgisini kazanan bir figür olarak yükselişini simgelemektedir.

Bahtiyar'ın karakter gelişimi, filmde yer alan şarkılar aracılığıyla daha derinlikli bir biçimde anlatılmıştır. Onun çocukluk hayallerinden, profesyonel bir sanatçıya dönüşümüne kadar olan süreç, müzik eşliğinde sunulmuş ve izleyiciye güçlü bir duygusal bağ kurma imkânı tanınmıştır.

Bahtiyar filmi, Azərbaycan müziğinin önemli bestecilerinin eserleriyle zenginleştirilmiştir. Filmde, Üzeyir Hacıbayov, Tofiq Quliyev, Qara Qarayev ve Fikret Amirov gibi Azərbaycan müzik dünyasının önemli isimlerinin bestelerine yer verilmiştir. Filmde yer alan müzikler, yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda anlatının ilerleyişini destekleyen bir bileşen olarak kullanılmıştır. Örneğin:

“Bakı haqqında mahnı” (Bakü Hakkında Şarkı): Ana karakterin doğup büyüdüğü şehre duyduğu sevgiyi ifade eder.

“Qızıl üzük” (Altın Yüzük): Baş karakterin romantik ilişkisini ve içsel çalkantılarını yansıtan bir şarkıdır.

“Dostluq mahnısı” (Dostluk Şarkısı): Genç petrol işçilerinin dostluk ve birliktelik ruhunu yansıtan bir eser olarak filmde yer almıştır.

Filmde ayrıca caz ve tango ritimli şarkılar da kullanılmıştır. Bu durum, dönemin Azərbaycan müziğinin Batı etkileriyle nasıl iç içe geçtiğini gösteren önemli bir detaydır. Özellikle, caz esintili “Zibeyda” ve tango ritimli “Sevgilim” şarkıları, Behbudov’un sanatsal kimliğinin geniş yelpazesini yansıtmaktadır (Babayeva, 2012, s. 138).

5.2. Reşit Behbudov’un Müzikal ve Sinematik Kimliğinin Bahtiyar Filmine Etkisi, Dramatik Fonksiyonu

Reşit Behbudov’un Bahtiyar filmindeki performansı, onun sahnedeki sanatsal kimliğiyle büyük benzerlikler taşımaktadır. Behbudov, yalnızca bir aktör olarak değil, aynı zamanda film boyunca sergilediği müzikal yorumlarıyla da izleyiciyi büyülemektedir.

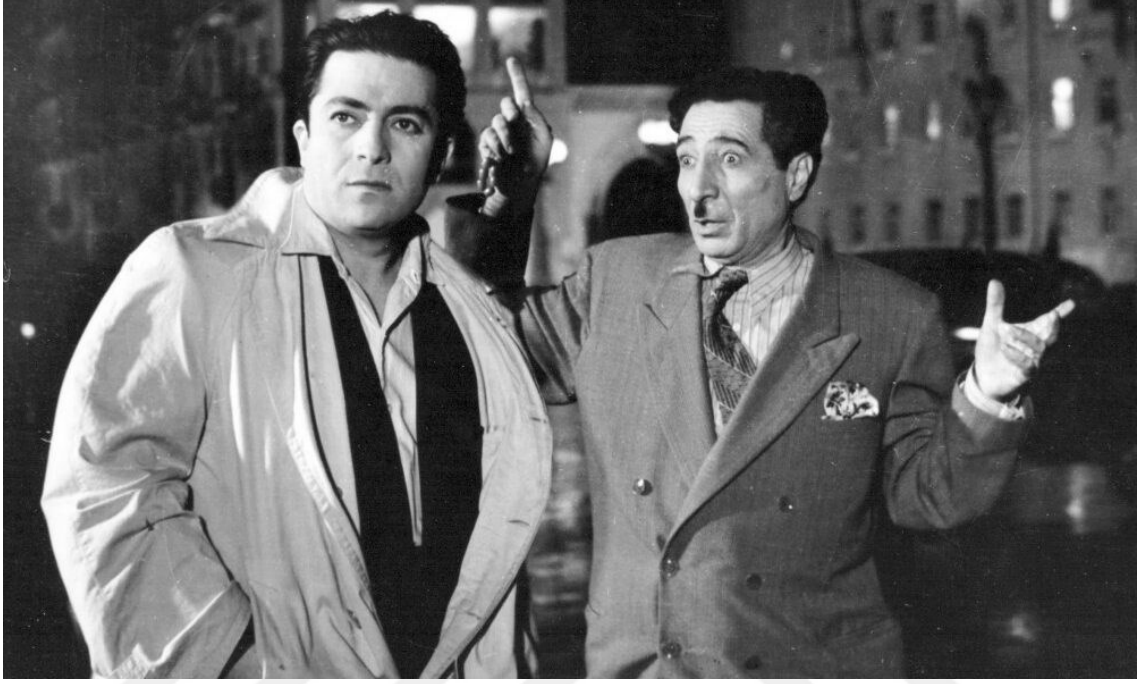
Filmde Behbudov’un seslendirdiği şarkılar, onun Azərbaycan halk müziği geleneği içindeki yerini pekiştiren eserlerdir. Ayrıca filmde Batı klasik müziğinden de örnekler verilmiş, Behbudov’un repertuarı geniş tutulmuştur. Örneğin:

Üzeyir Hacıbayov’un “Sevgili canan” romansı,

Giacomo Puccini’nin “Boheme” operasından RudoIf’ın aryası,

Behbudov’un ustalık yorumu sayesinde sinema estetiğine başarılı bir şekilde entegre edilmiştir (Kazımzade, 2004, s. 94) (Görsel 5.1.).

Görsel 5.1. *Bahtiyar filminden iki sahne*
Kaynakça <https://tvseans.az/az/film/476/behtiyar>. <https://aki.az/b%C9%99htiyar-filmi-l%C9%99tifs%C9%99f%C9%99rovun-100-illiyi-rubrikasinda/>

Reşit Behbudov'un başrolünü üstlendiği Bahtiyar filmi, yalnızca ana karakterin dramatik gelişimini destekleyen anlatı unsurlarıyla değil, aynı zamanda müzikal yapıların filmdeki anlatım gücüne katkısıyla da ön plana çıkmaktadır. Filmin final sahnesinde yer alan ve "Sevgi Valsi" adıyla bilinen müzikal eser, filmdeki romantik ilişkinin doruk noktasını yansıtan tamamlayıcı bir unsur olarak işlev görmektedir. Bu müzikal yapı, başkarakterlerin birbirlerine karşı besledikleri yoğun sevgi duygularını en güçlü şekilde ifade eden bir sanatsal öge olarak kurgulanmıştır.

Filmin başkahramanı Bahtiyar'ın karakter yapısı, yalnızca onun sözlü ifadeleri veya oyunculuk performansı ile değil, aynı zamanda icra ettiği müzikler aracılığıyla da belirginleşmektedir. Raşid Behbudov'un güçlü yorumuyla seslendirdiği parçalar, karakterin ruh halini ve içsel dönüşümünü izleyiciye yansıtan temel araçlardan biri olmuştur. Bu bağlamda, film içerisinde yer alan "Hüseynova bacılarının dueti" gibi mizahi öğeler barındıran şarkılar da anlatı akışına önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle "Ağacda leylak" adlı eserin film içerisindeki kullanımı hem karakterin psikolojik gelişimiyle hem de sahnelerin atmosferiyle bütünleşmiş bir müzikal unsur olarak değerlendirilmektedir.

Qara Qarayev'in ifade ettiği üzere, "Tofiq Quliyev'in film müziği besteleri yalnızca melodik yapı açısından değil, aynı zamanda anlatı içerisindeki dramatik fonksiyonu açısından da özel bir öneme sahiptir." Bu perspektiften bakıldığında, Tofiq Quliyev'in bestelediği müziklerin, yalnızca karakterlerin duygularını destekleyen bir fon müziği niteliğinde olmadığı, aksine dramatik yapının temel bileşenlerinden biri olduğu görülmektedir. Quliyev'in müziği, başkahramanın portresiyle doğrudan ilişkilendirilmiş, aynı zamanda filmdeki genel atmosferin şekillendirilmesinde de önemli bir rol üstlenmiştir.

Qarayev'in belirttiği gibi, "Filmde yer alan müzikal kompozisyonlar yalnızca karakter gelişimini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda sinematografik atmosferin duygusal derinliğini de artırır." Bu bağlamda, "Bahtiyar" filmi, müzikal anlatının dramatik yapı içerisindeki işlevselliğini en iyi şekilde yansıtan örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Tofiq Quliyev'in bestelediği eserlerin yalnızca film anlatısında değil, aynı zamanda film sonrasında da popüler kültür içerisinde yaşamaya devam etmesi, bu müziklerin sinematografik anlatının ötesinde bir kültürel miras niteliği taşıdığını göstermektedir.

Nitekim, Bahtiyar filmi özelinde bestelenmiş olan eserler, ilerleyen yıllarda Raşid Behbudov'un sahne repertuvarında önemli bir yer edinmiş, aynı zamanda birçok konser ve müzik organizasyonunda tekrar tekrar icra edilmiştir. Bu durum, film müziğinin yalnızca sinema sanatıyla sınırlı kalmayan bir etkiye sahip olduğunu, aksine müziğin sinema aracılığıyla daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Bahtiyar filmi, Raşid Behbudov'un oyunculuk performansının yanı sıra, Tofiq Quliyev'in müzikal katkılarıyla da sinema tarihine damgasını vurmuş önemli yapımlardan biridir. Filmin anlatı yapısı ile müzikal unsurlar arasındaki sıkı ilişki, eserin yalnızca bir sinema filmi olmanın ötesinde, müzik ve sinemanın bütünleştiği bir sanat eseri olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır (Kasimova ve Abdullaeva 1995, s. 16).

SONUÇ

Reşit Behbudov'un sanatsal üretimi geniş kapsamlı ve son derece zengindir. Sanatçının kendi ses özelliklerine göre oluşturulmuş ve mantıklı bir şekilde tasarlanmış repertuarı, opera aryaletlerinden dünya halklarının şarkılarına, popüler müzik eserlerinden klasik romanslara ve halk şarkılarına kadar geniş bir yelpazeye sahiptir. Reşit Behbudov'un ses rengi ve vokal tekniğı, onun farklı müzikal icra tarzlarını ustalıkla sergilemesine olanak tanımıştır.

Sanatçının icra üslubunun en önemli yönlerinden biri, halk müziğı yorumculuğudur. Behbudov'un halk müziğıne yönelmesi, eski halk şarkılarını yeniden yorumlayarak onları sahneye taşıması, yalnızca Azerbaycan halkının değil, dünya genelinde birçok kültürün müzikal mirasına katkı sunması açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle popüler müzik alanında yeni bir yönelim kazandırmış ve halk müziğini çağdaş sahne sanatları ile bütünleştirmiştir. Behbudov'un halk şarkılarını yorumlarken benimsediğı sade ve samimi anlatım tarzı, onun müziğini halk diline olabildiğince yaklaştırmış ve geleneksel halk müziğinin sahneye uyarlanmasını başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir.

Behbudov'un müzikal icra tarzındaki bir diğer önemli özellik, opera vokal tekniğini kullanmasıdır. Sanatçının opera icra üslubu, yoğun akademik bir eğitim sürecine dayalı olup popüler müzik icrasından belirgin şekilde ayrılmaktadır. Behbudov, opera ve operet repertuarındaki aryaletleri seslendirirken belirli bir vokal disiplini içinde hareket etmiş, sesini kontrollü bir çerçevede tutarak doğaçlama vokal geçişlerden ve süslemelerden kaçınmıştır. Ancak, halk şarkıları ve bestelenmiş eserleri yorumlarken, sesinde doğrudan muğam geleneğinden gelen esneklik ve melodik özgürlük açıkça hissedilmektedir. Buna karşılık, opera eserlerinde temiz, akademik bel canto üslubu ağır basmaktadır.

Reşit Behbudov'un müzikal mirası, hem halk müziğı hem de akademik vokal sanatının benzersiz bir birleşimini temsil etmektedir. Onun sanat anlayışı, müzikte sınırları kaldıran, farklı türleri sentezleyen ve geleneksel ile modern uyumlu bir şekilde bir araya getiren özgün bir yaklaşıma sahiptir. Bu bağlamda, Behbudov'un müziğı yalnızca Azerbaycan kültürü için değil, dünya müzik sahnesi açısından da önemli bir yere sahiptir. Reşit Behbudov'un icra tarzında doğallık, samimiyet, doğaçlamaya dayalı bir serbestlik ve vokal müziğın adeta bir anlatım diline dönüşmesi gibi özellikler belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak Behbudov'un sahip olduğı özgün oyunculuk yeteneğı,

müzikal icra biçimine de yansımakta ve yarattığı karakterlerin sahnede canlı bir şekilde hayat bulmasını sağlamaktadır.

Behbudov'un müzikal icra tarzındaki üçüncü önemli yönelim, kamera-vokal müziği ile olan ilişkisidir. Bu yönelim, sanatçının yaratıcı kişiliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Onun opera icra tarzı ile kamera-vokal icra tarzı kıyaslandığında, her iki tür arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Kamera-vokal müzik anlayışı, özellikle sahnede karakterlerin detaylı bir şekilde işlenmesi ve duygusal atmosferin daha derinlemesine yansıtılması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Opera yorumculuğundaki katı akademik disiplinin kamera-vokal eserlerin icrasında yerini daha doğal ve anlatım ağırlıklı bir vokal tarzına bıraktığı gözlemlenmektedir.

Aynı zamanda, kamera-vokal eserlerin icrasında tonlamalara ve dramatik anlatım öğelerine geniş yer verilmesi, Behbudov'un özellikle popüler müzik icrasındaki en belirgin özelliklerinden biridir. Bu üslup, sanatçının sahnede yorumladığı karakterlerin incelikli detaylarının işlenmesine ve en küçük duygusal nüansların bile belirgin bir şekilde yansıtılmasına olanak tanımaktadır.

Behbudov'un bestelenmiş şarkıları yorumlama biçimi ele alındığında, sanatçının her icrasında yüksek sanatsal ustalık ve olağanüstü bir doğallık sergilediği dikkat çekmektedir. Özellikle romanslar ve lirik eserlerde bestecinin düşünsel derinliğini ve anlatım gücünü vurgulayan sanatçı, eserin iç dünyasını tüm ayrıntılarıyla yansıtarak sahnede canlandırmayı başarmıştır. Bu sayede, icra ettiği her şarkıyı yalnızca bir müzikal performans olmaktan çıkararak onu sanatsal bir değere dönüştürmüştür.

Raşid Behbudov, icra ettiği her eseri kendi yaratıcı süzgecinden geçirerek yorumlamakta ve onu kişisel müzikal tarzına uyarlamaktadır. Sürekli olarak sanatsal yenilikler arayışında olan sanatçı, yalnızca bestelenmiş şarkıları değil, aynı zamanda sözlü gelenekle aktarılan müzik örneklerini de repertuarına dahil etmiş ve dünya halk müziklerinin anlatım özelliklerini içselleştirerek onları derin bir duygusal katman ile sunmuştur.

Reşit Behbudov'un sanatsal yorumculuğu, ses tonu, diksiyonu, mimikleri, sahnedeki hareketleri ve genel sahne duruşu ile derinlemesine bir anlam arayışına dayanmakta ve icra ettiği eserlerin içsel yapısını, dramatik gelişim çizgisini dinleyiciye etkili bir biçimde aktarabilmesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda, sanatçının icra ettiği farklı türlerdeki vokal eserlerin içeriği, anlamı ve dramatik akışı dinleyiciye açık ve anlaşılır bir biçimde yansıtılmaktadır.

Behbudov'un vokal icra tarzı, milli ve evrensel öğelerin uyumlu bir şekilde birleşimini yansıtmaktadır. Ancak bu uyum içinde millilik, daha baskın bir konuma sahiptir. Onun yorumculuğundaki en temel unsur, milli motiflerden beslenen içsel coşku ve bu coşkunun kültürel kimlikle bütünleşmiş bir biçimde dışavurumudur. Behbudov'un sanatsal yaklaşımında milli kimlik, yalnızca müzikal form ve dil üzerinden değil, eserin ruhunu kavrayış biçimi ve ona kattığı özgün yorum aracılığıyla da kendini göstermektedir. Dolayısıyla, sanatçının müzikal icrası milli özelliklerle evrensel sanat anlayışının birleştiği özgün bir yapı sunmaktadır.

Reşit Behbudov'un sanatı, kökleri milli geleneklere dayanan güçlü bir kültürel temele sahiptir. Onun icra ettiği eserlerde ister Azerbaycan bestecilerinin şarkıları ve romansları, ister dünya halklarının müzik eserleri olsun halk müziğinin kökenindeki arketipler, derin anlam katmanları ve toplumsal bilinçaltımızda kodlanmış geleneksel yapılar açık bir şekilde kendini göstermektedir. Behbudov'un sanatı, milli müzik mirasının gelecek nesillere aktarılmasına aracılık eden güçlü bir sanat köprüsü işlevi görmektedir. Bu bağlamda, onun sanatı yalnızca müzikal icra açısından değil, aynı zamanda milli kimliğin korunması ve devamlılığının sağlanması açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Sanatçının vokal icrası, yalnızca milli kaynaklara değil, aynı zamanda klasik vokal tekniği ve çağdaş popüler müziğin stilistik özelliklerine de dayanmaktadır. Bu farklı müzikal unsurların birleşimi, Behbudov'un icra tarzına olağanüstü bir özgünlük kazandırmıştır. Onun vokal icra tarzında tüm bu farklı yönelimler karşılıklı bir etkileşim içinde gelişmekte ve sanatsal bütünlüğü sağlamaktadır. Dolayısıyla, Raşid Behbudov'un vokal yorumculuğu, milli müzik geleneği ile modern müzikal eğilimlerin bir sentezi olarak değerlendirilebilir.

Reşit Behbudov'un eşsiz sanatsal tarzı, onun yaratıcılığını ve müzikal kimliğini belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Onun vokal sanatındaki özgünlük ve ifade biçimi, sadece kendi döneminin sanat anlayışıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda günümüz müzikal anlayışına da yön veren önemli bir miras bırakmıştır.

Elbette ki Behbudov'un sanatsal mirasını tam anlamıyla kavrayabilmek ve onun vokal icra anlayışının derinliklerine inebilmek için, sanatçının bıraktığı eserler üzerine tekrar tekrar eğilmek, bu eserleri detaylı bir şekilde analiz etmek büyük önem taşımaktadır. Behbudov'un müzikal anlayışında yer alan icra teknikleri ve vokal üslubu, yalnızca geçmişin bir parçası olarak değil, aynı zamanda günümüz müzisyenleri için de büyük bir ilham kaynağı olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, onun sanatsal yaklaşımının

modern müzikal yorumcular tarafından özümsenmesi ve farklı müzik türleriyle yeniden yorumlanması hem geleneksel müzik anlayışının korunmasına hem de çağdaş müziğin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Günümüzde müzikal icra yöntemleri üzerine yapılan çalışmalarda, Raşid Behbudov'un sanatsal yöntemlerinin özel bir yere sahip olduğu özellikle vurgulanmalıdır. Onun şarkı söyleme sanatı ve oyunculuk teknikleri incelenerek opera şarkıcılığı bölümlerinde ya da müzikal oyuncululuğu eğitimi veren kurumlarda başlı başına bir ders niteliğinde ya da var olan müfredatlara entegre edilerek işlenebilir. Böylece onun sanatsal mirası gelecek nesillere aktarılabilir.

Onun sanat anlayışını derinlemesine incelemek ve müziğe getirdiği yenilikleri araştırmak, sadece Behbudov'un sanatsal mirasını daha iyi anlamaya yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda Azerbaycan müziğinin ufuklarını genişletmek adına da önemli bir adım olacaktır. Behbudov'un sanatı, klasik ve modern müziği birleştiren çok yönlü bir yapı sergileyerek, hem geçmişle gelecek arasında köprü kurmakta hem de müziğin evrenselliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Abbasova, E. A. (1975). Reşit Behbudov. Kafkasya Cumhuriyetlerinde Müzik. Tiflis: Helovneba
- Andguladze, D. (1970). Gürcü klasik vokal okulunun kurucusu ve Reşid Behbudov'un vokal eğitmeni olarak katkıları. Gürcü Klasik Vokali ve SSCB Müzik Tarihi. Tiflis. https://ca.wikipedia.org/wiki/David_Andguladze
- Babayeva, M. (2012). *Reşid Behbudov'un senetkarlığı*. Bakı: Hazar Üniversitesi Neşriyatı.
- Belov, G. (1951, 15 Kasım). Güneşli Azerbaycan'ın şarkıcısı Raşid Beybutov. Akşam Haberleri (Bulgaristan).
- Belyı, V. (1959, 24 Mayıs). Sevil. Pravda gazetesi.
- Behbudov, R. (1963, 3 Haziran). Ehramlar ülkesinin alkışları. Komunist Gazetesi.
- Behbudov, R. (1973, 17 Mart). Musiqimizin fehri (bestekar Fikret Emirov hakkında). Edebiyat ve İncesenet gazetesi. <https://www.edebiyatveincesenet.az/>
- Behbudov, R. (1985). Ülke bir şarkıyla başladı [Röportaj]. SSCB Halk Sanatçıları ve Röportajları, Moskova. https://anl.az/down/BR_bib.pdf
- DeHaan, H. D. (2021). Değerimizi hatırlamak: Azerbaycan ulusunun kültürel alışveriş yoluyla anılması. *Canadian Slavonic Papers*, 63(1-2), 168-188.
- Emelyanov, V. V. (1997). *Sesin gelişimi: Koordinasyon ve antrenman*. St. Petersburg: Lan.
- Elesgerov, S. (1959, 9 Mayıs). M. F. Ahundov adına Azerbaycan Dövlət Opera ve Balet Tiyatrosunda "Sevil". Edebiyat ve İncesenet gazetesi.
- Gerçikov, L. (1972, 26 Kasım). Bir şarkının kanatları olmalı. Trud Gazetesi.
- Hüseynov, T. (2003). "Behbudov teatrının ifaçılıq estetikası". *Musiqi Dünyası*, 15(2), 30-45.
- Hesenelibeyov, N. (1989). Müziğimizi büyük ölçekte görmek istiyorum. Ulduz, (12).
- Krasnoborod, S. (2022). *Eski Albüm: Sovyet Estradasının "Yıldızları" Üzerine Denemeler*. Litres Yayınları.
- Kasımova, S. & Abdullayeva, Z. (1995). *Şarkıyla Hayata: Tofik Kuliyeв'in Sanatı Üzerine*. Azerbaycan Yayınları.
- Karaev, K. (1988). *Sevil: Bilimsel ve Düşünsel Yazılar Mirası*. Bakü: Elm Yayınları.

- Kazımlı, A. (2004). Bizim “Azerbaycanfilm”: 1923–2003 yılları (s. 94, 118–120). Azərbaycan Cumhuriyyəti Kùltür Bakanlığı, C. Cabbarlı adına "Azerbaycanfilm" film stùdyosu. Bakù: Mùtercim.
- Kazımlı, A. (2003). *Azerbaycan sineması — I (açıklamalı film kataloğu (1898–2002))* (ss. 82–83). Bakù: Masal Evi.
- Limanov, İ. (1985, 13 Aralık). Ecazkar ses. *Edebiyat ve İncəsənət* Gazetesi.
- Malkoç, T. (2021). Üzeyir Hacıbəyov’un “Arşın Mal Alan” Opereti Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(28), 61-75.
<https://doi.org/10.33692/avrasyad.902739>
- Maksimova, E. S. (2003). *Madam “Hayır”*. Moskova: AST-Press Kitap.
https://en.wikipedia.org/wiki/Ekaterina_Maximova
- Mazur, V. (1965). *İtalyan ve Rus vokal okullarının Azərbaycan müzik kùltürünə etkileri* [The influence of Italian and Russian vocal schools on Azerbaijani music culture]. In *Opera i vokal'nyye tekhniki*. Muzgiz.
- Melikov, A. (1996, 15 Nisan). Hayattayken efsane olan adam. Ekho Gazetesi.
- Nazarenko, İ. K. (1968). Sanatla ilgili yazılar: Tarih, teori ve sanat eğitimi üzerine materyaller (3. baskı). Muzika.
- Nasirova, K. (2018). Azərbaycan sahnəsinin altın sopranosu. *Müzik Dünyası*, (3), 31–35.
- Nasirova, K. (2017). Reşit Behbudov. *Müzik Dünyası*, 36-40,41,104-105.
- Şahverdiyev, K. (2000). Reşid Behbudov fenomeni. *Açılmamış Sayfalar*, 2(3), 14–24.
http://www.musigi-dunya.az/katalog/katalog_sh.html
- Veliyev, F. (2002). Azərbaycan vokal sanatında teknik gelişmeler. *Müzik Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 23-35.
- Veliyeva, M. (2016). *Rəşid Behbudov: Bibliografiya* [Reşid Behbudov: Bibliyografiya]. Bakù: M.F. Axundov Azərbaycan Milli Kùtùphanesi.
https://anl.az/down/BR_bib.pdf
- Zlatoqorov, P. (1959, 23 Mayıs). *Sevil*. *Veçernyaya Moskva* gazetesi.
- Http-1. <https://irs-az.com/sites/default/files/2021-01/58%2B.pdf>
- Http-2. <http://irs.gov.az/oelk-hmiyytli-abidl/bak-hri/mahn-teatr>
- Http-3. [https://www.anl.az/down/meqale/kredo/2019/avqust/669323\(meqa%20e\).pdf](https://www.anl.az/down/meqale/kredo/2019/avqust/669323(meqa%20e).pdf)

Http-4. <https://medeniyyet.info.az/page/news/72696/Dogma-halqima-%E2%80%93-70-yasli-filmkonsert.html>

Http-5. <http://tofiqquliyev.musigi-dunya.az>

Http-6. https://az.wikipedia.org/wiki/R%C9%99%C5%9Fid_Behbudo

Http-7. https://www.azerbaijans.com/content_211_tr.html

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fidan Hüseynova

Yabancı Dil :İngilizce, Rusca,Azerbaycan

Doğum Yeri / Yılı :

Eğitim Bilgileri:

2007-2011 yıllarında Bakü Müzik Akademisinin Vokal bölümü

2022-2025 Yüksek Lisans, Saraybosna Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi
Konservatuarı Opera Anasanatdalı

Aldığı Sahneler:

Azerbaycanda Konservatuarda okuduğum yıllarda Akademinin yaptığı etkinliklerde ve Devlet tarafından düzenlenen programlarda yer aldım.

Çalışmalar:

Azerbaycan’da

Akademide Gençlik kolları başkanı,

Devlet Partisinin başkanı.

Eskişehir’de

Azerbaycan Derneğın Kadın kolları başkanı

Azaflı Sosyal Yardım Kültür Derneğının Eskişehir şube başkanlığı.